

Enkele aandachtspunten uit de Geschiedenis van het Sociaal-flamingantisme

2007

SFL: p.a. Leuvensebaan 109, 3220 Holsbeek
www.landdag.org

Inleiding

De strijd om het verhaal van de geschiedenis is één van de vele terreinen in de strijd tussen de heersende klasse en de brede volksmassa's zoals de Italiaanse marxist **Antonio Gramsci** (1891-1937) met het *hegemonie*-concept aantoonde: *"...De suprematie van een bepaalde klasse wordt niet alleen en zelfs niet zozeer bepaald door de controle over het staatsapparaat dat dwang uitoefent op de onderliggende klasse. De stevigheid van een regime wordt veel meer bepaald door de meerdere of mindere mate waarin de onderliggende klassen de levensbeschouwing, de ethiek, de ideologie van de leidende klasse als de hunne erkennen en deze als vanzelfsprekend beschouwen en aanvaarden."*

De geschiedenis is overwegend een verhaal van de heersende klasse, ook met het doel dat de lagere sociale klassen deze verhalen als waarheid en algemeen referentiekader gebruiken. Zo wordt getracht het zelfbeeld van het volk over zijn geschiedenis te construeren volgens het wereldbeeld van de elites. Het sociaal-flamingantisme staat voor het volk zelf als drager van zijn emancipatie door het opheffen van allerlei uitbuitings- en onderdrukkingsmechanismen.

De geschiedenis van de sociaal-flamingantische beweging in Vlaanderen en haar kijk op de Vlaamse geschiedenis is in die context niet toevallig een zwarte vlek in het collectieve geheugen.

In wat volgt willen we de lezer - summier- een aantal elementen onder de aandacht brengen die aangeven hoe sociaal- flaminganten aankijken tegen de geschiedenis van Vlaanderen.

Vlaamse beweging en sociale beweging

Eén van de grote uitdagingen voor het sociaal- flamingantisme is de hoge muur te slopen tussen de Vlaamse beweging en arbeidersbeweging en de nieuwere sociale beweging. Immers, tussen Vlaamse beweging en de arbeidersbeweging is de verhouding nooit optimaal geweest, behoudens bij hun ontstaan. Het is één van die typische eigenheden van de Vlaamse situatie (in andere landen van West-Europa wordt op een bijna natuurlijke wijze het nationalisme geïntegreerd in de arbeidersbeweging en omgekeerd; zelfs bij onze zuiderburen pronkt de Waalse haan in betogingen op rode vakbonds- en partijvlaggen).

Wat schematisch gesteld, wordt in Vlaanderen de Vlaamse beweging overwegend gedragen door kleinburgerlijke elementen die een eigen plaats in de Belgische staat willen veroveren en elk emancipatorisch streven versmallen tot een communautaire kwestie. In de Vlaamse arbeidersbeweging overheerst de aandacht voor de materiële lotsverbetering en het behoud van (steeds sterielere) posities in de Belgische staat. Voor de nieuwe sociale beweging (milieu, derde wereld, vrede,...) is flamingantisme en/of Vlaams-nationalisme irrelevant. Dat belet niet dat zij zich solidair verklaart met nationalistische bevrijdingsbewegingen; hoe verder van Vlaanderen hoe meer solidariteit zij toont...

Sociale beweging en Vlaams-nationalisme bewegen zich grotendeels in 'aparte' werelden. Toch poogden een aantal Vlaamsgezinde linkse intellectuelen daar iets aan te doen. Ondermeer **Antoon Roosens** (1929-2003) die trachtte een rationele verklaring op te bouwen rond de vraag waarom in Vlaanderen zo'n hoge muren zijn opgetrokken tussen de sociale beweging en het flamingantisme...

1. Zestiende eeuw: Vlaanderen, Uilenspiegel en Spanje

Eén van de historische wortels om de stand van zaken van de huidige Vlaamse beweging en sociale beweging juist in te schatten zijn de gebeurtenissen van de 16e eeuw.

Dit wil niet zeggen dat de periode ervoor niet belangrijk is. Vlaanderen nam in de Middeleeuwen een vooruitstrevende positie in. In Vlaanderen leefden beduidend meer 'vrije' mensen dan elders. De lijfeigenschap was er teruggedrongen, er waren meer vrije boeren en stedelingen... Vlaanderen was

quasi onafhankelijk (maar was wel afhankelijk van de wol- en voedselimport en er was nog steeds de feodale band met Frankrijk). Ingegeven door het belang van de Vlaamse steden en het volk, werden de Franse koning en zijn paladijn, de francofiële graaf Lodewijk van Nevers, door de 'grooten burgerdemocraat' **Jacob Van Artevelde** (±1290-1345) ontheven van hun macht over Vlaanderen. Dat was in het feodale Europa van toen in geen enkele regio denkbaar, uitgezonderd in Noord- Italië. In dezelfde lijn is de herdenking van de spetterende zege van 11 juli 1302 gepast. Immers, zij is hét symbool van eeuwenlange klassenwoelingen, met wisselende kansen op een nationale, democratische en sociaal-economische grondslag. Karl Marx' schoonzoon **Paul Lafargue** (1842-1911) wijst op het belang van deze periode in Vlaanderen in zijn werk "*Les luttes de classes en Flandre*". Niet toevallig kreeg Van Artevelde later een grote historische en symbolische betekenis voor zowel de arbeidersbeweging als de Vlaamse beweging.

En de 16^e eeuw? **Charles De Coster** (1827-1879) was in de 19^e eeuw een typisch Vlaamse progressieve schrijver in België: Franstalig van opvoeding maar langs vaderszijde van Vlaamse herkomst. De Uilenspiegelfiguur die sinds eeuwen leefde in de Vlaamse en Germaanse folklore en literatuur werd in het werk van De Coster geplaatst in het kader van de 16^e-eeuwse vrijheidsstrijd van het Vlaamse volk tegen het Spaanse imperialisme.

De Tijn Uilenspiegel van Charles De Coster is een revolutionaire held, een militant, kaderlid van een gestructureerde bevrijdingsbeweging. De reactionaire krachten hadden dit trouwens onmiddellijk begrepen. Zij hebben alles in het werk gesteld opdat het volk de boodschap van Tijn niet zou kennen. Het werk van De Coster, wereldberoemd buiten onze grenzen, werd zorgvuldig op de index geplaatst en verwijderd uit de volksbibliotheken. De markt werd tegelijk overspoeld met werken die de andere, valse Tijn Uilenspiegel ten tonele voerden: Tijn de grapjas, Tijn de vrome, Tijn de rechtse nationalist...

De strijd van het Vlaamse volk richt zich bijna gans de 16^e eeuw tegen het Spaanse imperialisme. Antoon Roosens vergelijkt de strijd tegen de Spanjaarden met de strijd van het Vietnamese volk tegen het Amerikaanse imperialisme. In beide gevallen, de Lage Landen en Vietnam, vocht een klein volk tegen de grootste imperialistische wereldmacht van zijn tijd: Spanje in de 16^e eeuw, de VSA in de 20^e eeuw. Het expeditieleger dat door Filips II, koning van Spanje, naar de Nederlanden werd gezonden om de opstand neer te slaan, was technisch de meest indrukwekkende troepenmacht van die tijd. En zoals door de Amerikanen in Vietnam toegepast, werden door de Spanjaarden in het huidige Vlaanderen de meest onmenselijke repressie en terreurmethodes aangewend.

Met duizenden werden de leiders van de vrijheidsstrijd gevangen gezet, gefolterd, geradbraakt, verbrand of opgehangen. Anderen moesten vluchten. Bloeiende steden werden bijna volledig verwoest. Het Spaanse leger plunderde Antwerpen. Na het bloedige schrikbewind van de **hertog van Alva** (1507-1583), kwam **Alexander Farnese** (1545-1592) die de Schelde afsloot en de stad Antwerpen haast letterlijk wurgde. Grote stromen vluchtelingen trokken naar het Noorden. We verwijzen naar de Vlamingen zoals de wiskundige **Simon Stevin** (1548-1620), de drukker **Lodewijk Elsevier** (±1546-1617) ... Schattingen stellen dat van ongeveer 2 miljoen Vlamingen er zestigduizend de vlucht namen waarvan de meesten behoorden tot de sociale elite. De menselijke en maatschappelijke verliezen na de val van Antwerpen in 1585 zetten zich door in de 17^e eeuw en zorgde voor de drooglegging van Vlaanderen inzake intellect, kapitaal, werkkracht en ervaring. Vlaanderen was een economische puinhoop geworden en een culturele woestijn.

Ondanks de Spaanse overmacht slaagde het volk erin achter de natuurlijke hindernissen van de grote rivieren *Schelde, Maas en Rijn*, ten minste een deel van het nationale territorium te bevrijden om daar een nieuwe, voor die tijd progressieve maatschappij op te bouwen. Doch hier houdt de overeenkomst met Vietnam op.

Bij ons zijn de Noordelijke Nederlanden er nooit meer in gelaagd om in een volgende fase het zuiden te bevrijden en aldus het gehele grondgebied der Nederlanden te verenigen tot één vrije onafhankelijke staat. In de Zuidelijke Nederlanden was de progressieve, opkomende burgerij verdreven. Wat overbleef was de klasse van adel, clerus, grootgrondbezitters,...Ze was ideologisch

reactionair en dominant tot ver in de 19e eeuw en met restanten in de 20e eeuw. Voor sociaal-flaminganten ligt hier één van de basisoorzaken van de politieke onmacht van de arbeidersbeweging en Vlaamse beweging tot vandaag. Toon Roosens stelde o.i. terecht *“Vlaanderen heeft zich nooit volledig hersteld van deze historische ramp in de 16e eeuw. Tot op heden is het Vlaamse volk, is de Vlaamse arbeidersklasse en middenklasse, in ziel en merg getekend door deze nederlaag die onze voorouders geleden hebben tegenover de reactie en het obscurantisme”* (toespraak als voorzitter van het Frans Masereelfonds in 1979)

2. 1750-1850: Scharniereeuw

1790 *De Zuidelijke Nederlanden komen in opstand tegen Jozef II en vormen één jaar lang een conservatieve statenbond.*

1795 *Frankrijk lijft de Zuidelijke Nederlanden in.*

1814 *De Nederlanden worden voor 16 jaar verenigd onder Willem I.*

1830 *De Zuid-Nederlandse katholieke en liberale burgerij sticht het “Royaume de Belgique”.*

Verarming

De vernoemde scharniereeuw wordt gekenmerkt door een aantal ingrijpende wijzigingen op sociaal-economisch en politiek vlak. In tegenstelling tot wat in de boekjes wordt gesuggereerd was de bevolking in Vlaanderen tot omstreeks het midden van de 18^e eeuw in de landbouweconomie relatief welstellend. Onderzoek stelt vast dat zelfs in de lagere sociale klassen een kleine spaarreserve werd aangelegd. Omstreeks het midden van de 18^e eeuw lag het inkomen per hoofd van de bevolking in Vlaanderen hoger dan in Wallonië. Maar aan die situatie zal spoedig een einde komen.

Het midden en derde kwart van de 19^e eeuw zullen ons trouwens met een historisch dieptepunt in de welvaart van Vlaanderen confronteren. Vooral omdat tewerkstelling in de landbouw en in de huisnijverheid overwegend bleef. In Wallonië lag het zwaartepunt bij het opkomend industrieel kapitalisme. Het loonniveau was er hoger ondermeer door een beter georganiseerde actie van het proletariaat.

In Vlaanderen werden de lonen naar beneden genivelleerd. Veelal kwamen er door een overbezetting aan arbeidskrachten loondalingen voor. Bepaald dramatisch was de situatie in de huisnijverheid waar het inkomen volledig werd uitgehold in het tweede kwart van de 19^e eeuw. Wel trachtte men nog tijdelijk loonverlies te compenseren of weg te werken door een verhoogde inzet of langere arbeidsduur. Blijven optornen tegen de gemechaniseerde bedrijven en/of goedkopere katoenproducten was een uitzichtloze bezigheid.

Bij gebrek aan een progressieve burgerij in Vlaanderen (zie boven) bleef de oude heersende klasse in Vlaanderen de plak zwaaien: grootgrondbezitters, Kerk en adel. Zij vertoonden weinig dynamiek en verzetten zich tegen de omschakeling van een agrarische naar een industrieel kapitalistische economie. Zij waren bevreesd voor een eventuele derving van inkomsten en verlies aan macht. Zij hadden een grote afkeer voor bepaalde vormen van mobiliteit en landvlucht. Hierdoor hebben ze de achterlijkheid van het Vlaamse volk veroorzaakt. Meer zelfs, dit proces van de status-quo leidde tot een bestendinging van de macht van Kerk en adel tot het eind van de 19^e eeuw, begin 20^e eeuw.

Als belangrijkste kenmerk voor de geschiedenis van het Vlaamse volk in deze scharniereeuw was de *algemene verarming*. Dit geldt in de eerste plaats voor de arbeidskrachten in de primaire sector (landarbeiders, keuterboeren,...) en de arbeiders in de huisnijverheid. Voor de fabrieksarbeiders lagen in de eerste fase van het industriële kapitalisme de verhoudingen voorlopig enigszins anders. Zij werden tegen een relatief redelijk loon aangeworven. Maar de nieuwe burgerij blokkeerde deze situatie door het instellen van een repressieve arbeidswetgeving (stakingsverbod, wet *Le Chapelier*,

werkboekje) en met de eerste loondalingen als gevolg van de cyclische overproductie en de toeloop van weinig geschoolde immigranten van het platteland. Niet minder bepalend en frustrerend was de opsplitsing van het arbeidsproces. De universele arbeider, die alle fasen van de productie beheerste zal van het toneel verdwijnen. De opsplitsing van de arbeid in deeltaken die eindeloos worden herhaald zullen de arbeiders vervreemden van het eindproduct, in de fabrieken zal het onderscheid tussen dag en nacht verdwijnen. **Adam Smith** (1723-1790), liberaal econoom, oordeelde in dit verband dat de *“arbeiders zo onwetend en stom zullen worden als een menselijk wezen wel kan zijn”*. 50 jaar later zal **Karl Marx** (1818-1883) trouwens niet aarzelen te stellen dat de arbeidverdeling *“een sluipmoord is op de creativiteit en arbeidsvreugde van de arbeidersklasse”*. Het zal tot de tweede helft van de 19^e eeuw duren totdat de arbeidersklasse zich gaat organiseren voor de eerste lottverbeteringen onder invloed van socialistische denkers, de klassenstrijd en meer ontwikkelde arbeiders,...

Vandaag kan men zich in het meer welvarende Vlaanderen van vandaag nog nauwelijks een voorstelling maken van de algemene verarming in de 19^e eeuw, die vele generaties lang heeft doorgewerkt. Een aantal voorbeelden kunnen dit levendiger maken.

In verband met de bijstand (de OCMW-steun van vandaag) bestaan over de provincie Oost-Vlaanderen vrij gedetailleerde overzichten van het aantal steuntrekkers voor de periode 1766-1850. In de jaren 1840-1850 zou er gemiddeld 25% van de Oost-Vlaamse bevolking op bijstand zijn aangewezen i.p.v. het gebruikelijke gemiddelde van 10%. Een bijkomend kenmerk was dat de traditionele “marginale” groepen onder de steuntrekkers (invaliden, zieken, wezen, weduwen) relatief aan belang inboetten daar de voornaamste redenen voor steun voortaan werkloosheid, hongerlonen en kinderlast waren. Het niveau van behoeftigheid zoals aangegeven voor Oost-Vlaanderen was alle behalve uitzonderlijk. In sommige regio’s werden heel wat hogere verhoudingen aangetroffen. In West-Vlaanderen was toen zowat 50% van de bevolking op steun aangewezen. De meest extreme waarden noteren we in Brugge, Kortrijk, Poperinge en Torhout.

De sociale ziekte bij uitstek was tuberculose. Vooral tijdens het tweede kwart van de 19^e eeuw kende de “moderne pest” een enorme uitbreiding. Tussen 1810-1830 en 1845-1850 verdrievoudigde bijv. in het arrondissement Eeklo het aantal teringlijders. Tegen het midden van de 19^e eeuw werden in Vlaanderen ongeveer 25% van de overlijdens aan tuberculose toegeschreven.

De reactie van de heersende klasse: liefdadigheid

Liefdadigheid werd onderdeel van de groeiende macht van de nieuwe heersende klasse: de burgerij. Liefdadigheid had in die zin in Vlaanderen verschillende functies. De liefdadigheid werd na de Franse revolutie voor een deel gelaïciseerd en door de burgerij gebruikt als hefboom voor het opleggen van arbeidsdwang. Er werd besloten de bedelarij volledig uit te roeien: aan werklozen (aan wie men liet uitschijnen dat zij verantwoordelijk zijn voor een onvoldoende aantal arbeidsplaatsen), werkonwilligen en leeglopers zou niet langer steun meer worden verleend. Men moest een nieuwe ingesteldheid en arbeidsdiscipline worden bijgebracht, waarvoor *tuchthuizen* en *“correctiehuizen”* werden ingericht. Tot echte herscholing in die huizen kwam het niet. Velen die werkten bleven arm (in actuele termen de *“working poors”*). De tekorten werden aangevuld door hulpkassen in handen van de rijken waardoor meteen de afhankelijkheid en onderdanigheid van de lagere klassen werd versterkt en bestendig.

De liefdadigheid versterkte de greep van de burgerij op het groeiende reserveleger aan arbeidskrachten. De snelle toename van het aantal werklozen en het proletariaat hield immers een gevaar in voor de openbare orde. Vooral in de steden werd het leger van bezitlozen als een potentieel gevaar gezien dat heel scherp in het oog moest worden gehouden. De vrees nam bij de burgerij toe dat massale armoede op een bepaald moment tot opstand tegen het gezag en tot aantasting van het privé-bezit zou overslaan. Ook door de opkomst van socialistische gedachtestromingen die in plaats van liefdadigheid sociale zekerheid wilden. Vandaar ook dat de heersende klasse armoede ging voorstellen als individuele schuld, een schande en een ondeugd. Daarbij stigmatiseerde de burgerij de armen als potentiële verspreiders van allerlei ziekten.

Een relatief nieuw middel in de 19^e eeuw ter bestrijding van deze kwalen en waardoor de macht van de nieuwe heersende klasse kon bestendig worden was de ontwikkeling van het *onderwijs* voor een deel van het volk. Niet alleen omdat er een steeds grotere behoefte was aan technische vakkennis voor het zich ontwikkelende kapitalisme, maar ook omdat dit meer kansen gaf tot indoctrinatie zoals het respect voor de openbare orde, voor het gezag van de burgerij en het privé-bezit. Dat men hierbij een ruime plaats toeweest aan religieuze aspecten spreekt voor zich. De Kerk werd immers door de burgerij als een uitstekend sociaal controleapparaat gezien. Op dit terrein was er weinig verschil tussen katholieken en liberalen. De meeste vooraanstaande liberalen waren in de 19e eeuw vaak de mening toegedaan dat: ” *pour le maintien de l’ordre, un curé de village vaut mieux que cent gendarmes*”.

Sociale taalgrens

Zowel onder het Oostenrijks- Frans en Belgisch bewind werden de klassenverhoudingen gekenmerkt door de sociale taalgrens. Het Frans was de taal van de heersende klasse in het ancien régime en van de opkomende burgerij in het industrieel kapitalisme. Het ‘Vlaams’ was de taal van de meiden knechten en het opkomende proletariaat in de industrie. Naast de armoede was deze sociale taalgrens een supplementair niveau van klassenonderdrukking.

Ondanks alle armoede die in het midden van de 18^e eeuw begon, drongen in sommige Vlaamse intellectuele middens toch de ideeën van de Verlichting door die de 18^e en 19^e eeuw sterk zouden beïnvloeden.

Vlaanderen werd in de tweede helft van de 18^e eeuw geregeerd door de Oostenrijkse Keizer Jozef II die aan de Oostenrijkse Nederlanden grondige hervormingen opdrong geïnspireerd door de nieuwe denkbeelden van de Verlichting. In deze hervormingen stond centraal dat Jozef II een einde wilde maken aan de bevoorrechte positie van de katholieke Kerk, hét symbool van het ancien régime. Er ontstond een reactionair verzet tegen Jozef II met de “Statisten” die de oude heersende klasse (clerus, adel, grootgrondbezit) van het ancien régime verenigden.

Maar als verlicht despoot riep Jozef II eveneens veel weerstand op bij een opkomende burgerij (Vonckisten) die de oude heersende klasse weg wilde. Zij waren democraten in die zin, dat zij de nieuwe burgerij wilden zien deelnemen aan het beleid van de staat. In die groep, ter linkerzijde, was een zekere **Jan Baptist Verlooy** (1746-1797) actief. In 1746 geboren in de Zuiderkempen, was hij sedert 1774 advocaat in Brussel. Hij geloofde in het rationalisme en het natuurrecht als belangrijke waarden, hij zag een parallellisme tussen de menselijke rede en de wet; hij was voorstander van de “volkssoevereiniteit” en een republiek, hij klaagde de taalgrens aan tussen de elite en het volk en de groeiende verfransing, hij was voorstander van de vereniging van de Nederlanden... Verlooy was een sociaal- flamingant in verzet tegen het despotisme van Jozef II. Maar in de Brabantse Omwenteling (1788) kregen de conservatieven (Statisten) de bovenhand.

Negentiende eeuw

Naarmate in de 19^e eeuw de burgerij zich ontwikkelde, deinde de sociale taalgrens uit naar vele Vlaamse steden. Niet alleen Gent en Antwerpen bezaten een franskiljonse elite, ook in kleinere steden nestelde ze zich. Pas in 1898 (“Gelijkheidswet”) werd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers de eerste Nederlandstalige redevoering gehouden. In dat jaar kreeg de “*Moniteur Belge*” een tweetalige ondertitel. In de provincieraden van Vlaanderen werd Frans gesproken. In Kortrijk zou het tot 1912 duren eer een volledig debat in de gemeenteraad in het Nederlands werd gehouden. Franstalige kranten in Gent en Antwerpen werden gelezen door franskiljonse Vlamingen: “*La Flandre Libérale*”, “*Le Bien Public*” en “*la Libre Belgique*”. Het bewijst hoe diep de kloof was tussen de Vlaamse elite en het volk.

In het economische leven was de sociale taalgrens even duidelijk. De ontdekking en exploitatie van de Limburgse steenkool is een strooptocht geworden van de Franstalige bourgeoisie (vergelijkbaar met de strooptochten vandaag van de multinationals in de derde wereld). De eerste concessie werd toegekend aan de dochtermaatschappij van Cockerill onder de naam “*Les Liegeois en Campine*”. Alle financiële groepen geleid door de bourgeoisie, kregen hun deel van de opbrengsten: de groep Lambert, de groep Boël, de groep Solvay,... Prof. **K. Pinxten** stelde dat: “*Vlaanderen zijn grondstoffen onvoorwaardelijk aan deze holdings heeft weggeschonken zonder dat de uitbating van deze grondstoffen tot de industrialisatie van Vlaanderen heeft bijgedragen... Het was een grote dwaling dit wegschenken van de rijkdom aan enkele vreemde kapitalisten en een ongerechtigheid tegenover de volksgemeenschap...*” (Het Kempisch Steenkoolbekken, 1937). Toon Roosens stelde terecht dat de sociale taalgrens fysisch zichtbaar was in de persoon van de arrogante, Franstalige textielbaron. *Klassenstrijd en Vlaamse taalstrijd vloeiden als het ware in mekaar spontaan over. De sociale taalgrens was een supplementaire hefboom van klassenonderdrukking.*

De verfranste, Vlaamse bourgeoisie wordt steeds meer een blok aan het been voor de creatieve en productieve *Vlaamse middenklasse* in de 19^e eeuw. Immers, taal was voor schrijvers, dichters en filologen de drager van hun creaties. Zij begrepen dat de taalgrens tussen heersende klasse en de volksmassa remmend en destructief was voor hun sociale rol en invloed in de maatschappij. Maar zij waren ook de zonen van de heersende franskiljonse bourgeoisie in Vlaanderen. Het bekendste voorbeeld is **Albrecht Rodenbach** (1856-1880). Zij werden taalflaminganten. Ze waren reformistisch, legalistisch en loyaal aan de Belgische staat. De Vlaamse beweging was in het begin vnl. een idealistische en morele reflex van een beperkt aantal begaafde individuen, kunstenaars en intellectuelen van de heersende klasse. Voor de taalflaminganten is het Vlaams probleem slechts een wantoestand die opgelost kan worden binnen het economisch en politieke bestel dat zij zonder problemen aanvaardden. Zij deden dat niet uit een soort socialistisch gedachtegoed maar hoogstens uit een paternalistisch sociale bewogenheid.

Van het 19^e-eeuws taalflamingantisme naar het 20^e-eeuwse Vlaams-nationalisme was een grote stap. Het snel ontwikkelende kapitalisme had een steeds grotere groep van ambtenaren en intellectuele beroepen nodig in een steeds groter wordend staatsapparaat. De opkomende Vlaamse beweging kreeg een kleinburgerlijk karakter mede door het feit dat de opkomende arbeidersklasse in Vlaanderen zeer laat ontstond en de taalgrens binnen Vlaanderen niet kon integreren als een deel van de klassenstrijd.

Het opkomende Vlaams-nationalisme was *gepolitiseerd*: het zag dat de Vlaamse problemen niet konden opgelost worden als de Franstalige, Belgische staat bleef voortbestaan. Maar de Vlaams-nationalisten zagen de Belgische staat niet als emanatie van klassenverhoudingen, maar als de exponent van de politieke macht van het franskiljons Belgisch kapitaal. Ondanks het gebrek aan een directe verwijzing naar de klassenverhoudingen stelden de Vlaams-nationalisten toch een klassenprobleem: de verhouding tussen de heersende bourgeoisie, de Belgische staat, en de problemen van het Vlaamse volk.

3. Ontstaan Vlaamse arbeidersbeweging

Toen begin 1857 tussen Engeland en Frankrijk een voor de Gentse katoenindustrie nadelig vrijhandelsakkoord werd afgesloten, mobiliseerden de katoenbaronnen hun fabriekslijfeigenen om hun roep voor protectionisme bij de Belgische regering kracht bij te zetten. De patronale ‘arbeidersmeetings’ schoten het gestelde doel voorbij, maar tegelijk rijpte een ander idee. Op één van de meetings werden de sociale verwezenlijkingen van de Engelse Trade Unions door de Gentse arbeiders als voorbeeld genomen. Bij zoverre dat in maart 1857 de ‘*Broederlijke Maatschappij der Wevers van Gent*’ werd opgericht. Het was de eerste moderne industriële arbeidersvakbond in de

sociale geschiedenis van België. De eerste arbeidersorganisaties ontstonden dus niet in Wallonië maar in Gent. Een maand later volgde de bond der katoenspinners *‘De maatschappij der Noodlijdende Broeders’*.

Eén van de centrale figuren was een jongeman uit de Gentse middenklasse, **Emiel Moyson** (1838-1868). Hij groeide op in een franskiljons milieu. Zijn oom, niet zijn vader, heeft sterk bijgedragen tot de geestelijke ontwikkeling van Emiel. Zijn oom was advocaat en vrijmetselaar in de Gentse orangistische loge. Op het atheneum komt bij de jonge Moyson grote gevoeligheid voor de Vlaamse taal tot uiting.

Dé vuurproef voor de nieuwe vakbonden in Gent én voor Moyson was de stakingsgolf in diverse katoenfabrieken in Gent (september 1857). Het was een offensieve staking. De reactie van de patroons was brutaal. De vakbondsleiders (**Jan De Ridder** en **Pol Sedyn**) werden tot 9 maanden gevangenisstraf veroordeeld; de stakingskas in beslag genomen en stakers veroordeeld tot celstraffen. De vakbonden kregen steun van advocaten rond het studentengenootschap *“t Zal Wel Gaan”*. In de solidariteitsbeweging was Moyson actief. Hij schreef artikels in kranten en maakte hekelgedichten waarin hij de liefdadigheid van een katoenbarones op de korrel nam.

Nadien week hij uit naar Brussel waar hij in contact kwam met groepen van antikatholieke en marxistische inslag o.m. met **Cesar De Paepe** (1842-1890). Ook hij is een belangrijke inspiratiebron voor het sociaal-flamingantisme. Voor hem was cultuurstrijd en proletarische strijd complementair. Staatkundig had hij ook een uitgesproken mening. Op een Vredescongres van 1867 in Genève stelde hij een republikeinse confederatie voor waarin ten minste de Vlaamse provincies van België en de Nederlandse provincies een republiek der Verenigde Nederlandse Provincies zouden vormen. Als socialist behoorde hij tot het ‘proudhoniaans socialisme’. Iets wat door Karl Marx en **Friedrich Engels** (1820-1895) in het *Communistisch Manifest* gehemeld werd als een “bourgeoisocialisme”. Voor hen was dit socialisme te verwerpen omdat het *uitsluitend* de verbetering van de materiële levensomstandigheden van de arbeidersklasse voor ogen had. Daardoor werd de arbeidersklasse afkerig van haar echte opdracht: het in vraag stellen van de politieke macht van de heersende klasse. Dit proudhoniaans socialisme zou de dominante stroming worden in de West-Europese arbeidersbeweging, met in sommige landen een marxistische vleugel.

Gent

De historische wortels van de arbeidersbeweging in Vlaanderen liggen zoals eerder gezegd in Gent. Waarom? Gent was een geïndustrialiseerde stad in een landelijk Vlaanderen. De franskiljonse katoenbaronnen heersten over een Vlaams proletariaat, ongeletterd en vanuit het platteland naar de stad geëmigreerd. Echter, in Gent waren er ook sterke tradities van ambachtslieden die een behoorlijke beroepstraditie en fierheid en een zeker intellectueel niveau hadden (Jacob Van Artevelde bijv.). In Gent waren zo de optimale voorwaarden aanwezig voor de ontmoeting en convergentie tussen “oude” arbeiderslagen en de “nieuwe”. In Gent ontstonden ook de voorlopers van de Belgische Werkliedenpartij (BWP, gesticht in 1885).

Gent was dan wel een eiland van een Vlaams proletariaat, maar de rest in Vlaanderen bleef door de macht van de kaste van clerus en grootgrondbezitters lang afwezig in het proces van industrialisatie. In Wallonië echter nam het industrieproletariaat een massaal karakter aan. In die omstandigheden werd de Vlaamse arbeidersklasse in de BWP in de minderheid geplaatst door het Waals proletariaat uit de zware industrie. De socialistische beweging zou in haar denkwijze, strategie en tactiek van dan af gedomineerd worden door de Waalse tak. Toon Roosens: *“Het gevolg was dat de socialistische beweging haar kansen zou verspelen om in een later stadium de Vlaamse arbeidersklasse te organiseren. Dat feit zal doorslaggevend zijn voor het naast elkaar en uit elkaar groeien van de Vlaamse beweging en de arbeidersbeweging”*.

In de boekjes over de geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging wordt al honderd jaar het verhaal verteld dat de socialisten voor de Eerste Wereldoorlog internationalisten zouden geweest zijn en dat ze de nationale verschillen in de Belgische staat zagen voor wat ze waren: verzinsels

waarmee het kapitalisme de arbeidersklasse verdeelde. Anderzijds werden in behoudsgezinde katholieke Vlaamse kringen de socialisten graag afgeschilderd als Belgicisten of Francofielen omdat ze voortdurend overhoop lagen met de Vlaamse beweging. Vanuit de Belgische bourgeoisie pasten beide verhalen perfect in haar poging voor het behoud van haar macht die geconfronteerd werd met een opkomende arbeidersbeweging en Vlaamse beweging.

Recent historisch onderzoek leert dat in de socialistische beweging de identificatie met Vlaanderen en Wallonië sterk aanwezig was in tegenstelling tot wat men ons wil doen geloven als zouden in de socialistische beweging de “communautaire” problemen niet of nauwelijks bestaan hebben. Het radicale internationalisme lijkt meer op een fetisj dan op een gedragscode. Vele voorbeelden illustreren dat. We vernoemen er één. De invloedrijke voorman van de Vlaamse socialisten **Edward Anseele** (1856-1938) verwerpt de interpretatie van de Belgische revolutie van 1830 door de Franstalige socialisten. Hij zag 1830 als een afschuwelijke daad beraamd door de Engelse diplomatie en prins Leopold van het Duitse Coburg die op zoek was naar een koninkrijk. Volgens Anseele was 1830 niet de scheiding van België en Nederland, maar van “Noord- en Zuid-Nederland”. E. Anseele was een overtuigd Groot- Nederlander.

Overigens moet gezegd worden dat Edward Anseele één van de hoofdacteurs was die de arbeidersbeweging in de cenakels van de Belgische bourgeoisie binnenloodte in ruil voor trouw aan het kapitalisme. We verwijzen in dit verband ook naar zijn rol in WOI en de ‘coup van Loppem’; de omvorming van de socialistische coöperatieven in winstgevende NV’s waarvan o.m. Anseele in de jaren 1920 de dividenden opstreek. In 1912/1913 groepeerde Anseele de coöperatieven in “La Banque belge du travail” in Gent die minstens 15 NV’s controleerde. Eén van die NV’s namelijk de “Textiles des Flandres” bracht in 1924 een zuivere winst van 709.795 BEF op die aan de aandeelhouders werd uitgekeerd. Aan de werklieden van de fabriek werd 25.000 BEF uitgekeerd. De 7 beheerders 42.500 BEF. De “Banque belge du travail” boekte in 1922 569.000 BEF winst, in 1923 1.513.159 BEF. In 1923 kregen de aandeelhouders 11,76 BEF per honderd dividend, het personeel kreeg 60.000 BEF en de beheerders (de socialistische volksvertegenwoordigers Anseele, Lombard en Mansart) kregen 125.400 BEF.

De Belgische sociaal-democratie werd zoals gezegd gedomineerd door de Franstaligen in een cultureel-psychologisch klimaat dat niet in staat was aan te sluiten op de specifieke situatie van de Vlaamse arbeidersklasse. Zo had de heersende klasse van adel en clerus het in het verarmde, niet-geïndustrialiseerde Vlaanderen gemakkelijk om socialisme gelijk te stellen met goddeloosheid. Terwijl er in Vlaanderen een grote onderstroom bestond van christelijk antiklerikalisme zoals de latere beweging van priester Daens bewees (zie verder). Toen de objectieve voorwaarden stilaan rijp waren voor de uitbouw van de organisatie van de Vlaamse arbeidersklasse zou de christen-democratie aan een inhaalbeweging beginnen en de invloed en macht van de socialistische arbeidersbeweging evenaren en overtreffen.

Naast de sociale taalgrens is de opgang van de christen-democratie een tweede typisch kenmerk van de klassenstrijd in Vlaanderen.

Christen-democratie

De opvang van de zich ontwikkelende Vlaamse arbeidersklasse door de christen-democratie is een replek geweest op het groeiend succes van de socialistische beweging. Het was ook een reactie op de conservatieve katholieke bourgeoisie. Het socialisme werd niet alleen principieel verworpen, maar diende ook als glijmiddel om de autonomie te bevechten van de bourgeoisie.

De eerste katholieke arbeidersgroepen waren corporatistische groepen van arbeiders en patroons. In het begin kwam de basisinspiratie voor de christen-democratie vanuit aristocratische middens. Zij revolteerden tegen de nieuwe liberale orde én het opkomend socialisme. Ze wilden de terugkeer naar

de idealen van de middeleeuwse corporatistische maatschappij (later zal het fascisme en nazisme er ideologische inspiratie uit putten).

Nochtans kon de christen-democratie de realiteit van de klassenstrijd niet uit de weg gaan en zal ze zich verder ontwikkelen met een “*januskop*”. Hét doctrinair document van de christen-democratie, de pauselijke encycliek van paus Leo XIII “*Over de toestand der werklieden*” gekend als *Rerum Novarum* (mei 1891) is er een goede illustratie van. Het document veroordeelde principieel het socialisme, maar erkende het kwaad en de onrechtvaardigheid van het kapitalisme zonder het principieel te verwerpen. In het pauselijk document konden de arbeiders strenge woorden vinden tegen de kapitalistische uitbuiting, de bourgeoisie vond in de tekst de geruststelling voor het behoud van haar klassenheerschappij.

Enkele maanden later verscheen in Gent het eerste christen-democratisch dagblad ‘Het Volk’ met in de ondertitel “*antisocialistisch dagblad*”. Gent was niet alleen de bakermat van het socialistisch flamingantisme, maar ook en niet toevallig deze van het christelijk syndicalisme (en het liberaal syndicalisme met de zogenaamde “*Laurentbonden*”). **Arthur Verhaegen** (1847-1917) richtte er in 1894 met goedkeuring van de bisschop een autonome arbeidersvakbond op. Het was de toepassing van het principe: volwaardige beroepsautonomie met politieke onderworpenheid aan de katholieke bourgeoisie. Zelfs die halfslachtige beroepsorganisatie was voor de bourgeoisie al te veel. De politieke autonomie van de christen-democratie tegenover de katholieke burgerij moest op een conflict uitdraaien zoals gebeurd is met een aantal progressieve Vlaamsgezinde burgers zoals **Hector Planquaert** (1863-1953), **Adolf Pauwels** (1864-1902) de drukker-journalist **Pieter Daens** (1840-1918) en zijn broer priester **Adolf Daens** (1839-1907). Deze laatste kwam in conflict met de conservatieve katholieke **Charles Woeste** (1837-1922).

Alhoewel priester Adolf Daens hét boegbeeld was van het daensisme en zijn moed en verdiensten terecht alom geprezen worden, is één van de medestrijders van hem, Hector Planquaert de belangrijkste figuur van het daensisme in de visie van de sociaal-flaminganten.

Hij was advocaat in Leuven (1888) en een begenadigd redenaar tegen “kasteel en fabriek”. Volgens zijn tegenstanders was hij van de daensisten “le plus violent de l’équipe, le plus remuant (woelig)”. Hij was niet echt betrokken bij de concrete opbouw van de daensistische organisaties, hij was materieel onafhankelijk en verdedigde als advocaat daensistische militanten. Hij is de man van het blad “Het recht” (1894-1930) met als motto: “het recht op het leven is het eerste recht, het tweede is een man te zijn en geen knecht en ten slotte: daarna komt de durf en vervolgens de daad, die afgoden brijzelt en dwingelands slaat”.

Planquaert wenste een autonome christen-democratische politieke beweging en nam een harde houding aan tegen het Hof, de kerkelijke en burgerlijke overheden en zegde dat er hogere belangen zijn dan de kerkelijke belangen. In 1890 vraagt de Nederduytsche Bond hem om in Aalst tegen de conservatieve katholieke Charles Woeste een “veldtocht te beginnen”. Hij antwoordt dat hij in Aalst te onbekend is, maar komt dan toch in contact met de Aalsterse democraten. Zelf kandideerde hij in 1893 bij een tussentijdse verkiezing voor een provincieraadszetel te Waarschoot waar hij met 40% van de stemmen de katholieke kandidaat aan het wankelen bracht. Voor 1914 zou Planquaert nog 15 keer kandideren voor de Kamer, 6 maal voor de Provincieraad en één keer voor de gemeenteraad. Door vele redenen werd hij nooit verkozen zodat hij van zijn tegenstanders de bijnaam “de graaf van Buizegem” meekreeg.

Planquaert was in het interbellum een anti-fascist. De weduwe van de broer van Adolf Daens, de drukker-journalist Pieter Daens, vroeg Planquaert zich inschikkelijker te tonen inzake de samenwerking met rechtse nationalisten en hij antwoordt: “de oude Christene Volkspartij van priester Daens is dood, doch ik blijf al stond ik gans alleen wel principieel democraat: “een fascist, een verslaver van de werkende stand, dat nooit! Een fascist die schijnheilig het kapitaal en de finantie aanvalt doch een staat stichten wil die hun heerschappij nog versterken moet, dat nooit!”

De beweging rond de gebroeders Daens, “*het Daensisme*”, in Aalst en omgeving kende een snelle opgang maar deemsterde na het overlijden van priester Daens (1907) geleidelijk weg. Heel wat

geschriften werden er over de Daensistische beweging gepubliceerd (b.v. **Louis-Paul Boon, Frans-Jos Verdoodt**,...) en in Aalst is er een museum over het Daensisme.

De Daensistische beweging is kwalitatief een belangrijke mijlpaal in de sociaal- flamingantische geschiedenis van Vlaanderen. Voor het eerst was het Daensisme de politieke uitdrukking van een klassenbewuste voorhoede van de Vlaamse, christelijke arbeidersbeweging die zich onafhankelijk opstelde van de bourgeoisie.

Met de nederlaag van het Daensisme werd het politiek bewustwordingsproces van de Vlaamse arbeiders als klasse gestuit in de 20^e eeuw. Van dan af heerste de “wet van de stilte” over het Daensisme in de christelijke arbeidersbeweging. Alles wat naar klassenstrijd zweemde werd taboe. Van hieruit moest niets verwacht worden om het Vlaams probleem als een onderdeel van de klassenstrijd te interpreteren. Wel bleef het christelijk syndicalisme gevoelig voor een onderhuidse, gevoelsmatige Vlaamsgezindheid.

Stichting ACW

Onder leiding van de clerus werd het ACW gesticht aan het begin van de 20^e eeuw. Hierin speelde de Dominicanerpater **Georges Rutten** (1875-1952) een centrale rol. Hij werkte een tijdje in de mijnen in Henegouwen ter voorbereiding van zijn (Franstalig) doctoraal proefschrift in de sociale en politieke wetenschappen in Leuven. Na het verschijnen van het Communistisch Manifest (1848) en Rerum Novarum (1891) bestond zijn ‘missie’ erin de socialistische vloedgolf in te dijken. In de geest van Rerum Novarum spaarde hij ook de kritiek niet op het kapitalisme en katholieke burgerij. Hij beschuldigde de katholieke burgerij ervan dat door *“haar onverschilligheid en nalatigheid zij één van de hoofdoorzaken was van het ontstaan en de ontwikkeling van het socialisme. De burgerij heeft veel geld over voor caritatieve werken maar niet voor de sociale werken zoals de christelijke vakbeweging om de ellende te voorkomen”*. De motieven voor de oprichting van christelijke vakbonden en het uiteindelijk aanvaarden ervan door de katholieke burgerij was dat de christelijke vakbonden als het kleinere kwaad gezien werden tegenover de socialistische vakbeweging. Rutten maakte feitelijk duidelijk dat de christelijke vakbond de beste verzekeringspolis voor de burgerij was tegen het socialisme. Nadien stichtte priester **Jozef Cardijn** (1882-1967) de kajottersbeweging voor jonge katholieke arbeiders. Het was een massabeweging binnen de grenzen getrokken door de bourgeoisie.

Ondanks hun principiële afwijzing van het socialisme en de grote invloed van burgerij en clerus, stelde de christelijke arbeidersbeweging toch het klassenprobleem in Vlaanderen: de verhouding tussen de heersende bourgeoisie en de Vlaamse arbeidersklasse. Rond problemen van materiële lotsverbetering, sociale zekerheid enzovoort groeiden in de loop van vorige eeuw geleidelijk vormen van samenwerking tussen de socialistische en christelijke arbeidersbeweging, vooral gestimuleerd vanuit de achterban...

De Vlaamse arbeidersklasse zal in de loop van de 20^e eeuw zich beperken tot de economische klassenstrijd, het veroveren van inkomen en sociale zekerheid in het kader van de Belgische staat, zonder de politieke hegemonie van de Belgische bourgeoisie in vraag te stellen.

4. Vlaams kapitalisme en democratisch Vlaams-nationalisme

In het begin van de 20e eeuw ontstond in Vlaanderen een stroming die had begrepen dat de Vlaamse emancipatie moest steunen op een economische basis. Die inspiratie was duidelijk politiek gericht. De theoreticus van deze beweging was **Lodewijk De Raet** (1870-1914), een man van burgerlijke afkomst met liberale ideeën waarin het begrip klassenstrijd echter vreemd was. Hij poneerde dat de oplossing was: de opbouw van een Vlaams kapitalisme los van de Brusselse holdings en van de Franstalige bourgeoisie. Door een aantal bemiddelde Vlaamse families werden enkele initiatieven

genomen meestal in de financiële sector, zoals de Kredietbank en de verzekeringsmaatschappij Mercator. Er werden ook enkele initiatieven genomen in de industriële sector waarvan de bekendste *Gevaert fotoproducten* was. In 1908 richtte **Lieven Gevaert** (1868-1935) samen met Lodewijk De Raet het “*Vlaamsch Handerverbond*” op waaruit later het Vlaams Economisch Verbond (VEV) zou groeien (gesticht 1926). Deze bedrijven konden de drempel van de levensvatbaarheid overschrijden omdat hun stichters in een geest van politiek militantisme werkten en door het enorme kapitaal aan goodwill dat zij bij de Vlaamse middenklasse genoten. Dat politiek karakter verklaart waarom grotendeels initiatieven in de financiële sector succes hadden: met veel idealisme en talent slaagde men erin de spaarcenten van tienduizenden bescheiden flaminganten succesvol te beleggen. Maar dit is nog geen waarborg voor het veroveren van een industriële markt; Men zou moeten wachten tot de komst van het Amerikaanse monopoliekapitaal vooraleer de VEV- ondernemingen werkelijk zouden doorbreken, kort voor en na de Tweede Wereldoorlog (zie verder).

Het Vlaams-nationalisme kende een eerste hoogtepunt tijdens het activisme tijdens de Eerste Wereldoorlog. Toen werd voor het eerst getracht de politieke macht van de Belgische holdingbourgeoisie te breken. Het was de bedoeling om van de Raad van Vlaanderen (opgericht tijdens de bezetting in februari 1917) een volwaardig wetgevend orgaan van een autonoom Vlaanderen te maken.

De fabrikant **Leo Meert** (1880-1963) uit St.-Niklaas was de grote spilfiguur in de sociaal-economische politiek van de Raad van Vlaanderen. De Raad van Vlaanderen heeft pogingen gedaan om enerzijds het grootgrondbezit in Vlaanderen te breken en anderzijds om na de naasting van de Franse en Franstalige bezitters van de Kempense steenkoolmijnen te nationaliseren in het belang van het Vlaamse volk.

Gelukkig voor de Belgische elite hebben de Duitsers zelf daar een stokje voor gestoken. De klassensolidariteit speelde op dat niveau wel over de loopgrachten heen. Voor de opbouw van een Vlaams-nationale beweging waren de omstandigheden in de eerste helft van de 20^e eeuw vrij gunstig. De Franstalige Vlaamse bourgeoisie verdween in Vlaanderen als gevolg van de concentratie van de economische macht in handen van de Brusselse holdings. De arbeidersbeweging had pas de strijd voor het algemeen stemrecht gewonnen en zodoende de directe greep van de heersende klasse op de volksmassa wat losser gemaakt. In de loopgrachten kregen de Vlaamse intellectuelen voor het eerst contact buiten hun kleinburgerlijk milieu met de arbeidersklasse. Tegelijk botste de jonge arbeidersklasse aan het front voor het eerst met de sociale taalgrens verpersoonlijkt in de arrogante, extreem franskiljonse officierskaste. Ook in het bedrijfsleven en openbaar bestuur botste de jonge arbeidersklasse voor het eerst met de Franstaligheid van het openbaar bestuur.

Democratisch draagvlak van het Vlaams-nationalisme

Het Vlaams-nationalisme was een brede democratische beweging, maar de ontkenning van klassenverhoudingen, de klassenstrijd hield een potentieel reactionair element in dat later naar boven zal komen.

Vier elementen illustreren het breed democratisch draagvlak van een democratisch flamingantisme dat ook voor linkse Vlaams nationalistes van groot belang was. De Frontpartij was ondanks haar kleinburgerlijke en overwegend nationalistisch gezinde leiding een democratische en breed progressieve partij. De IJzerbedevaarten waar de pacifistische antimilitaristische toon overheerste onderhielden het brede democratische elan van de Vlaamse beweging. De verkiezing van **August Borms** (1878-1946) op 9 december 1928 bewees de diepgang van de Vlaamse beweging die was doorgedrongen in de brede lagen van het Vlaamse volk. Het spontane flamingantisme beschikte over uitstekende kopmannen. In **Frans Van Cauwelaert** (1880-1961) hadden de taalflaminganten een talentvolle leider in de Katholieke Partij. **Camille Huysmans** (1871-1968) vertegenwoordigde in de BWP het spontane flamingantisme dat de socialistische arbeidersbeweging van bij haar ontstaan had gekenmerkt.

De Vlaamse beweging heeft samen met de arbeidersbeweging in die omstandigheden een belangrijke rol gespeeld in het afdwingen van de taalwetten. De taalwetten in het bestuur, het leger, het onderwijs leverde als belangrijkste resultaat de vernederlandsing van de Rijksuniversiteit van Gent. In 1930 werd de universiteit totaal vernederlandsd. Ze kreeg in de geest van haar voorstanders de opdracht een Nederlandstalige elite tot stand te brengen d.w.z. een elite met een kleinburgerlijke ideologie. De taalwetten waren niets anders dan de wettelijke vaststelling van de wijziging in de sociale machtsverhoudingen in Vlaanderen met de opkomst van een militant Vlaamsgezinde middenklasse en een Vlaamse arbeidersklasse van zijn kant aanvaardde ook niet meer dat het openbaar leven in het Frans verliep.

5. Linkse flaminganten

Omwille van vele historische redenen, waarvan we er boven al enkele hebben vermeld, zijn linkse flaminganten in Vlaanderen steeds een minderheidsstroming geweest. De heersende klasse in Vlaanderen en België is er steeds in geslaagd arbeidersbeweging en Vlaamse beweging in een systeem van apartheid gescheiden te houden. Nochtans moet dit genuanceerd worden. Heel wat personaliteiten hebben in diverse bewegingen een belangrijke rol gespeeld in de eerste helft van de 20e eeuw waarbij ze sociale strijd en Vlaamse strijd trachtten samen een plaats te geven in de éne strijd voor Vlaamse emancipatie. In de socialistische beweging verwijzen we naar Camille Huysmans, **Willem Eekelers** (1883-1954), **Piet Vermeylen** (1904-1991), bij de katholieken verwijzen we naar de eerder genoemde Frans van Cauwelaert. Minder bekende – niet toevallig gezien de heersend elite en belgicistisch links daar weinig baat bij heeft – maar daarom niet minder belangrijke personaliteiten verbonden uitdrukkelijk hun links gedachtegoed met de Vlaamse strijd. We verwijzen naar de linkse student **Herman Van den Reeck** (1901-1920) die in 1920 door een politiekogel werd vermoord bij een verboden Gulden Sporenviering in Antwerpen. We denken ook aan uitgesproken marxistische flaminganten zoals een **Jef Van Extergem** en **Bert van Hoorick**. We denken aan sociaal-cultureel linkse flaminganten zoals een **Roza De Guchtenaere**, vrijzinnige Vlaamse feministe van het eerste uur en aan b.v. de anarchist- socialist **Edward Joris** (1876-1957).

Jef Van Extergem

Jef Van Extergem (1898-1945) kwam uit een socialistisch milieu, stond op jonge leeftijd in het activisme en werd als jongeman daarvoor zwaar veroordeeld tot 20 jaar gevangenisstraf. Na één jaar kwam hij voorwaardelijk vrij. Naar aanleiding van de kandidatuurstelling van August Borms door de Frontpartij begon hij terug politiek actief te worden, kort daarna werd hij terug gearresteerd omdat hij de voorwaarde had overtreden niet aan politiek te doen. Hij moest de rest van zijn gevangenisstraf uitzitten (herleid tot 5 jaar). In 1928 kwam hij vrij. Al tijdens de oorlog had Jef Van Extergem zijn sympathie voor de Russische revolutie laten blijken, maar lid worden van de Belgische Kommunistische Partij (BKP) zat er niet in. Vooral omdat de BKP zo weinig aandacht schonk aan de Vlaamse beweging. Dat veranderde toen de BKP de amnestiebeweging voor gestrafte activisten ging steunen. In de Roode Vaan (3 maart 1928) werd gesteld dat *“het activisme een strijd was voor de bevrijding van het Vlaamsche volk uit de macht van de Belgische dwingelandij en dus ten volle gerechtvaardigd vanuit het zelfbeschikkingsrecht der volkeren”*.

De campagne voor de verkiezing van Dr. Borms, namens de Frontpartij, werd door Jef van Extergem gesteund. In de Roode Vaan riep de KP op ondubbelzinnig te stemmen voor Dr. Borms. Dr. Borms werd verkozen tegen een front van katholieke, socialisten en liberalen in. Jef van Extergem werd op de dag van de Bormsverkiezing, 9 december 1928, lid van de Kommunistische Partij.

Op het VIe congres van de BKP werd beslist dat men de unitaire partij zou vervangen door een Vlaamse en Franstalige partij. Op 24 januari 1937 vond in Gent het oprichtingscongres plaats van

de *'Vlaamsche Kommunistische partij'*. Het *'Vlaamsche Volk'* werd de vervanger voor het partijblad *'De Roode Vaan'*. Jef Van Extergem, hoofdredacteur, schreef in zijn eerste hoofdartikel: *"De benaming van een nieuw Vlaamsch weekblad weerspiegelt de wil van de Vlaamsche kommunisten in hun streven om de arbeidersbeweging eng te verbinden met de nationale bevrijdingsbeweging van het Vlaamsche volk"*.

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog werd het Vlaamsche Volk verboden door de Belgische regering, onder de naam *'Uilenspiegel'* besloot de VKP vanaf 25 januari 1940 een blad uit te geven. Een goed jaar later werd de toestand onhoudbaar en verscheen het laatste nummer op 25 januari 1941. Het blad werd tot 1 maart 1941 in leven gehouden door het VNV, maar dan met nationaal-socialistische standpunten. In de oorlog verscheen terug de illegale Roode Vaan en lokale illegale blaadjes waaraan Jef Van Extergem meewerkte.

Zijn laatste verzetsdaad was een vlugschrift als reactie op een provocatie van collaborateurs die in heel Vlaanderen op kerken hamers en sikkels geschilderd hadden en er de communisten de schuld van gaven. Jef Van Extergem werd door het verzet gevraagd een reactie hierop te schrijven en voluit te ondertekenen vooral omdat zijn naam nog een zekere weerklank had in Vlaamsgezinde middens. Na verraad werd hij aangehouden in april 1943. Hij werd naar Breendonk gevoerd en gemarteld door de Gestapo. In december werd hij naar Sachsenhausen gedeporteerd, eind 1944 werd hij overgeplaatst naar Ellrich, waar hij na zware dwangarbeid stierf van ontbering in maart 1945 op 47-jarige leeftijd.

Op 17 mei 1998 werd in het executieoord van Oostakker (Gent), in een gerestaureerde transportwagen waarmee gevangenen naar Duitsland werd gevoerd, een symbolisch deel van de as van Jef Van Extergem uit Ellrich bijgezet.

Roza De Guchtenaere

Roza De Guchtenaere (1875-1942) werd in het Gentse als militant vrijzinnige opgevoed en moet een vrijgevochten vrouw zijn geweest. Zij werd lerares en militant anti-katholiek wat in die tijd, en dan nog als vrouw, op zijn zachtst gezegd, geen evidentie was in Vlaanderen. Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak moest zij aanvankelijk niet veel weten van het anti-belgicistisch gedoe. Onder invloed van de baardige protestantse dominee **Domela Nieuwenhuis Nyegaard** (1870-1955), een Fries-Gentse activist, werd ze actief voor de vervlaamsing van het onderwijs. Roza was ook actief in de vredebeweging. In 1918 werd ze lid van de Nationalistische Vrouwenbond en begin datzelfde jaar nam ze de leiding op van de Vlaamse Volksbond, die zich met jeugdwerk bezig hield.

Op 17 november 1918 werd Roza De Guchtenaere gevangen genomen omwille van haar Vlaams activisme. Ze werd door de krijgsraad in Brussel veroordeeld tot vijftien jaar dwangarbeid. Begin 1921 werd ze in voorlopige vrijheid gesteld op voorwaarde dat ze niet meer aan politiek zou doen. In de twintiger jaren was ze vaak spreekster op amnestiemeetings voor August Borms en de linkse flamingant Jef van Extergem. Ze was ook vaak een opgemerkte gast op de jaarlijkse ontmoetingsdag voor oud-activisten in Nederland. Een aantal activisten was in 1918 naar Nederland gevlucht met name een aantal socialistische activisten. Op 28 mei 1927 werd in Brussel in het gekende Vlaams Huis een centraal comité voor Amnestie opgericht met als voorzitter de flamboyante **Ward Hermans** (1897-1992). Ward Hermans was in die periode gekend als "religieus socialist". Nadien begon de relatie met Roza De Guchtenaere te vertroebelen omdat Hermans naar rechts aan het opschuiven was. Ward Hermans schreef in het dagblad van de Frontpartij De Schelde een reeks artikelen waarin hij argumenteerde dat een communist onmogelijk een Vlaams-nationalist kon zijn. Roza de Guchtenaere was hiermee niet akkoord en polemiseerde met Hermans in diverse blaadjes. Zij was ervan overtuigd dat een communist wel degelijk een nationalist kon zijn. Ward Hermans schoof steeds verder op naar rechts en werd van "religieus socialist" een collaborateur met de Duitse bezetter.

Roza De Guchtenaere bepleitte ook de Dietse idealen. Voor haar bleef Dietsland streefdoel nummer één. *"Als de Dietse samenhang op het schaakbord van de Europese politiek gesteld wordt, kan*

dit opgelost worden zowel in een democratische conjunctuur als in een autoritaire constellatie, ja zelfs in een communistisch West-Europa” (1935). Het blad waarin zij schreef: *“De Dietsche Voorpost”* stond in de Vlaamse beweging eerder links. Het blad was behoorlijk anti-Verdinaso, en werd scherp toen een akkoord tot stand kwam tussen het Rex van **Léon Degrelle** (1906-1994) en het VNV. Van VNV- zijde werd de bal teruggekaatst en werd de Dietsche Voorpost ervan beschuldigd een mantelorganisatie te zijn van het ‘wereldcommunisme’.

In de niet-partijpolitieke Vlaamse beweging van het interbellum klonk de naam Roza De Guchtenaere als een klok. Ze werd geroemd om haar beginselvastheid. Dat bleek bij haar proces in 1919, maar ook als Vlaamsgezinde Dietse en als vrijzinnige. Zij verzette zich tegen de verrechtsing van de Vlaamse beweging en een nieuw activisme zou geen andere belangen mogen dienen dan deze van *“Heelnederland”*, onverduits en onverfranst.

De radicaal Dietse beweging wordt nogal eens gecatalogeerd onder de naam extreem-rechts. Ze werd inderdaad bevolkt door scherpshijpers, maar stond een stuk verder af van het nationaal-socialisme dan bepaalde “gematigde” VNV- ers. Dat zal trouwens blijken tijdens de bezetting. Het zullen de Dietsers zijn die het eerst afstand nemen van de collaboratie met de Duitse bezetter.

Bert Van Hoorick

Bert Van Hoorick (1915-2000) groeide op in een Daensistisch nest in Aalst. Via de Socialistische Anti-Oorlogsliga komt hij in contact met de georganiseerde arbeidersbeweging.

Het failliet van de Tweede Internationale, samen met de hoop gerezen door de Oktoberrevolutie in Rusland zijn bepalend voor zijn verwerping van het reformisme. De capriolen van **Paul-Henri Spaak** (1899-1972) en deze van **Hendrik De Man** (1885-1953) maken Bert woedend. Hij wordt uit de socialistische beweging gestoten en wordt lid van de Kommunistische Partij. In de woelige jaren dertig staat hij vooraan in de acties van de Anti- Oorlogsliga waarvoor hij aangeklaagd wordt en vrijgesproken o.m. door zijn advocaat, de linkse socialist en flamingant Piet Vermeylen. Hij is solidair met de Spaanse republikeinen in de burgeroorlog en is in Vlaanderen betrokken in confrontaties met het opkomend fascisme dat via het VNV en het Verdinaso de straat tracht te veroveren. Na de nederlaag van het Belgisch leger wordt milicien Van Hoorick krijgsgevangen genomen. Hij komt in 1941 terug en neemt zijn plaats in, in het verzet. Hij zal het ondergrondse leven volhouden tot februari 1943 wanneer hij verraden wordt. Hij wordt weggevoerd naar het Fort van Breendonk waar de Vlaamse SS-er **Fernand Wyss** (1920-1947) hem martelt. Daarna wordt hij gedeporteerd naar Buchenwald. In deze hel kan Bert overeind blijven en maakt deel uit van de illegale communistische kampleiding die uiteindelijk op 10 april de gewapende opstand zal organiseren waardoor het kamp bevrijd wordt.

Na de oorlog wordt Bert van Hoorick communistisch volksvertegenwoordiger. Als volksvertegenwoordiger kreeg hij veel brieven van incivieken uit gevangenissen. Ze wierpen een verhelderend licht op de manier waarop de repressie gevoerd werd. Door de vele brieven geïnspireerd schreef Bert een brochuurtje onder de titel *“Geen geld, de bak in”*. Hierin verwijst hij naar het schandaal van de Emissiebank, waarin 64 miljard Belgische frank werd ontstolen om leveringen van collaborateurs aan nazi-Duitsland te betalen. Voor al deze grote economische collaborateurs gold de *“Raison d’Etat”*, ze werden gerust gelaten. Maar de kleine garnalen moesten boeten.

Na de Tweede Wereldoorlog begon de Koude Oorlog. Hij isoleert de communisten. Het geheim rapport van **Nikita Chroesjtsjov** (1894-1971) over de misdaden van **Jozef Stalin** (1879-1953) veroorzaakt grote beroering. De kennis van die misdaden stelt Bert van Hoorick, die zoals velen geloofd hadden in het Sovjet- socialisme, voor een groot gewetensprobleem. De Hongaarse opstand (1956) was voor hem de druppel die de emmer deed overlopen. Hij beslist afscheid te nemen van de partij. Bert wordt lid van de BSP en op een strijdplaats verkozen voor de Kamer. Voorstellen om hem een ministerfunctie te geven stuiten op verzet binnen de BSP. Bovendien is Bert van Hoorick

met zijn republikeins, flamingantisch en communistisch verleden geen aanvaardbare kandidaat voor het Hof.

6. 1930-1945: Extreem-rechtse ontsporing

Voor sommige historici is de equatie Vlaamse beweging = collaboratie met de Duitse bezetter = per definitie rechts, een dankbaar onderwerp. Er was natuurlijk meer dan voldoende aanleiding voor. Men “*vergeet*” dat de extreem-rechtse ontsporing van de Vlaamse beweging geen op zichzelf staande gebeurtenis was. De elitaire, anti-democratische mentaliteit nestelde zich in heel Europa. Met Stalin draaiden in de Sovjet-Unie de monsterprocessen, moorden en dwangarbeidskampen op volle toeren, in Japan koos het keizerrijk voor een imperialistische, militaristische politiek. Ook Belgicistische middens werden aangetast. De top van de Kerk, steunpilaar van het Belgisch regime, sympathiseerde openlijk met Mussolini in Italië en Franco in Spanje... Het rechts-autoritaire denken richtte in de katholieke zuil ravages aan. In colleges riepen priesters jonge, onwetende studentjes op het “goddeloze bolsjewisme” te gaan bestrijden. De socialistische arbeidersbeweging was al evenzeer aangetast. Bij zoverre dat BWP-voorzitter Hendrik De Man in de collaboratie ging met de nazi-bezetter, zijn partij opdoekte en mede de *Unie van Hand- en Geestesarbeiders* stichtte. Het echte fascisme in België kwam vanuit Franstalige hoek met de Rex-beweging van Léon Degrelle.

Drama van de Vlaamse kleinburgerij

De extreem-rechtse opgang in de jaren dertig in West-Europa, en dus ook in Vlaanderen, had in eerste instantie te maken met de diepe economische crisis waarin het kapitalisme zich toen bevond. De crisis schiep de objectieve voorwaarden voor de overwinning van de rechts-autoritaire strekking in de Vlaamse beweging. Deze laatste kwam in botsing met zowel de holdingbourgeoisie als met de arbeidersbeweging.

De zwakte van het Vlaams-nationalisme lag erin dat het niet bekwaam was de taalgrens als een sociale taalgrens (zie boven) te begrijpen en het Vlaams probleem als een aspect van de klassenstrijd te zien. Deze zwakte zou het Vlaams-nationalisme duur te staan komen: het was voorbestemd om ten prooi te vallen aan de autoritaire en anti-democratische stroming.

In de Vlaamse beweging begon de antidemocratische stroming al voor W.O.I. Overtuigde flaminganten ergerden zich aan de Belgische “kleurpartijen” die elke vooruitgang van de Vlaamse eisen in de weg stonden. Zeker het tegenhouden van de leger- en schoolwetten van 1914, waar het principe streektaal = voertaal werd gekelderd. Dat zelfs de “democratisch gestemde wetten” niet of slecht werden toegepast, deed de antipolitiek toenemen. Bovendien was de Belgische democratie slecht omdat een Vlaamse meerderheid geen rechten kon bekomen. De geïnstitutionaliseerde verzuiling belemmerde daarenboven een samengaan van katholieke en antiklerikale flaminganten (cfr. Mc Leod en aanhangers). In plaats van meer democratie te eisen ging men de democratie op zich verwerpen.

De meerderheid der flaminganten beschouwden als kleinburgers, geïsoleerd van de arbeidersklasse, de Belgische Staat als oorzaak van de verfransing, zonder in te zien dat de Staat slechts franskiljons was omdat de heersende klasse franskiljons was. Zij begrepen niet dat de Staat een instrument kan zijn waarmee de heersende klasse de meerderheid haar wil kan opleggen en kan onderdrukken. Zij gaven dus gretig gehoor aan de fascistische stelling dat de Staat de bron van alle kwaad was. Vermits zij niet begrepen wat een arbeidersklasse was, een middenklasse en een heersende klasse in het kapitalistisch bestel, zagen zij niet in wat de ondergeschikte rol was van de middenklasse in dat regime. Zo werden zij een naïeve prooi van autoritaire doctrines die het bestaan van klassen en

vooral de klassenstrijd loochenden, en slechts twee soorten mensen kenden: de elite en de massa, zonder ze te situeren in het sociaal-economisch krachtenveld. Ze kenden zich de rol toe van een Vlaamse elite, geroepen om het klassenloze Vlaamse volk in solidaristische trouw naar de nationale bevrijding van het Belgische juk te leiden. Dit alles kreeg gestalte in de oprichting van het Verdinaso (Verbond van Dietsche Nationaal-Solidaristen, opgericht 1931) en het VNV (opgericht 1933).

Het drama van de Vlaamse kleinburgerij is dat ze niet alleen geïsoleerd stond van de Vlaamse arbeidersbeweging, maar ook niet eens aanleunde bij de heersende (frankijonse) klasse zoals een echte fascistische middenklasse zou gedaan hebben. In die zin was het Rex van Léon Degrelle een betere vertegenwoordiger van het fascisme vermits tussen Rex en het Belgische (frankijonse) holdingkapitaal geen enkele tegenstelling bestond. *“De Vlaamse elite pretendeerde precies de financiële grootbourgeoisie de doodsteek te geven door de Belgische staat te vernietigen, door hiervoor voor de tweede keer te rekenen op de steun van het Duitse imperialisme. Geïsoleerd van de Vlaamse arbeidersklasse en in een strijd op leven en dood gewikkeld met het Belgisch establishment heeft het Vlaams-nationalisme de prijs betaald die voor zulk een mislukking in de klassenstrijd helaas normaal is: de prijs van het bloed”*, stelt Toon Roosens.

Heropstanding

Bij de bevrijding was de Vlaamse beweging vernietigd: moreel en organisatorisch. Door zijn collaboratie, de aanval op de democratie, en op de georganiseerde arbeidersbeweging had de Vlaamse beweging zich volkomen geïsoleerd van het volk. Arbeidersbeweging en Vlaamse beweging waren verder dan ooit van mekaar verwijderd. Het zou tien jaar duren eer de Vlaamse beweging zich kon herstellen van de rechts- autoritaire ontsporing van de jaren dertig en de collaboratie in de oorlog.

Onder stimulans van de democratische vleugel van de Vlaamse beweging (de intellectuele middenklasse en de hoog opgeleide lagen van de arbeidersklasse, met als spil de in Brussel werkende ambtenaren, kaders en bedienden) wordt de Vlaamse beweging terug een volksbeweging vanaf 1957 tot ca 1963. Vooral de wantoestanden op taalgebied in het Belgisch staatsapparaat en het bedrijfsleven in Brussel lieten terug een convergentie mogelijk tussen arbeidersbeweging en Vlaamse beweging. Op korte tijd voltrok zich een onmiskenbare radicalisering binnen de hernieuwde Vlaamse beweging. De Vlaamse strijd werd steeds duidelijker een deel van de klassenstrijd en het doel van een autonoom Vlaanderen werd voor het eerst sinds de jaren dertig voorop gesteld bij de betoging van 10 november 1963 in Antwerpen. De discrete contacten die de meest radicale elementen waaronder Toon Roosens hadden aangeknoopt met de Waalse arbeidersbeweging, die sinds de staking van 1960 de leiding van het Waalse nationalisme had overgenomen, leidden tot de deelname van een afvaardiging van het *Mouvement Populaire Wallon (MPW)* aan de betoging in Antwerpen. De Walen stapten op achter hun hanenvlag en een spandoek in het Frans *“Union pour le federalisme et les reformes de structure”*. De betoging van Antwerpen zou ook de zwanenzang worden van de geradicaliseerde Vlaamse beweging. *“De nieuwe Vlaamse klasse was al bezig de leiding van de Vlaamse beweging over te nemen, om er in plaats van een revolutionaire massabeweging, er een burgerlijke loge van dorpsnotabelen van te maken”*, aldus Antoon Roosens.

De illusie van eeuwige welvaart

De relatief vlugge heropstanding van de Vlaamse beweging na de extreem- rechtse ontsporing en collaboratie was een feit. Antoon Roosens stelt zich de vraag hoe het komt dat een beweging die zo diep de massa beroerde in de jaren zestig (marsen op Brussel, Antwerpen en de actie Leuven Vlaams) op korte termijn bijna geruisloos kon doorslaan van links naar rechts. Volgens hem berustte de progressieve beweging op jonge mensen die met jeugdig ongeduld snel en zeer ver

vooruit sprongen waar de massa niet kon volgen. Beslissend echter was het feit dat de economische heropleving precies op dat ogenblik kwam en het ontstaan gaf aan een nieuwe Vlaamse klasse van nieuwe rijken...die de illusie kon wekken de sleutel te hebben voor een veilige en geruststellende oplossing van de problemen voor het volk. Deze illusie was des te aanlokkelijker voor een kleinburgerlijk middenklasse publiek. Alleen een politiek bewuste Vlaamse arbeidersklasse had het tij kunnen doen keren. Maar de arbeidersklasse onder reformistische leiding was tevens het slachtoffer van dezelfde illusie: de eeuwige groei van de welvaart in een klassenloze consumptiemaatschappij. De erfelijke belasting van een arbeidersklasse, alleen gericht op materiële lotsverbetering en integratie in de consumptiemaatschappij speelde deze illusie in de kaart.

7. Buitenlands monopoliekapitalisme in Vlaanderen

De economie in Vlaanderen ondergaat vanaf de Tweede Wereldoorlog en vooral na 1958 - het jaar van de wereldtentoonstelling in Brussel - tot 1974 een snelle en ingrijpende wijziging. Het vnl. Amerikaans, maar ook Duits monopoliekapitaal vestigt zich in Vlaanderen en zal de Belgische holdings verdringen als drijvende kracht van de economie. Het zijn de grote industriële multinationale ondernemingen in de autobranche(GM, Ford,...), petroleum, chemie, computers, telecommunicatie,...Zij beheersen met enkele groepen een gehele bedrijfstak en vormen voor die tak een feitelijk monopolie. De concurrentie wordt quasi uitsluitend nog gevoerd op het terrein van de technologische innovaties. Er moeten dus ook voortdurend grote kapitalen worden geïnvesteerd in het wetenschappelijk onderzoek naar nieuwe producten en de vernieuwing van machines en apparatuur.

De autofinanciering van de grote multinationals vormt een occulte maar structurele overdracht van maatschappelijke rijkdom naar de monopolies vanuit alle sectoren van de economie. Naast de klassieke uitbuiting en verarming van de kapitalisten in de niet-gemonopoliseerde sectoren, wordt daarbij het staatsapparaat omgevormd tot een collectieve holding voor de multinationals. Via fiscale en sociale maatregelen worden de multinationals tegemoet gekomen. Sommige bedrijfstakken zoals staal, steenkool, textiel, scheepsbouw worden ontmanteld en/of gedelocaliseerd. De staat krijgt de opdracht de benadeelde kapitaalsgroepen te vergoeden en de sociale weerslag van de afbraak van het economisch weefsel met gemeenschapsgelden op te vangen. Het is één van de belangrijke factoren die de door de Belgische staat opgebouwde schuld in het laatste kwart van vorige eeuw helpt verklaren. Naast de economische rol heeft de staat een belangrijke politieke taak: de arbeidersbeweging depolitiseren en het onderwijs en de media ver weg houden van zijn kritische taak. Het onderwijs moet zich beperken tot het opleiden van gespecialiseerde technocraten die in het kritisch studentenjargon "*vakidioten*" worden genoemd, generalistische studierichtingen komen op de tweede plaats. De repressieve functies van de staat worden belangrijker naarmate de maatschappij afglijdt naar een totalitaire machtsuitoefening van het grote kapitaal.

Bij dit alles is het objectief sociaal nut van vele geproduceerde goederen onbelangrijk. In het naoorlogse monopoliekapitalisme is het bijv. nuttiger duizend auto's te produceren die een snelheid van 200 km/uur behalen, of één supersonische straaljager of raket dan producten die beantwoorden aan de sociale noden. Omdat er geen behoefte bestaat zal de monopoliegroep grote kosten moeten maken voor publiciteit, vereist om de vraag naar een nieuw product te scheppen (bijv. 40% van de omzet bij Coca-Cola gaat naar publiciteit). De technieken van de manipulatie van het menselijk bewustzijn en onderbewustzijn hebben onder impuls van het monopoliekapitaal zulke vorderingen gemaakt dat men behoeften kunstmatig kan opwekken. Ondertussen kreunt de wereld onder een gebrek aan sociaal nuttige investeringen. We denken aan elementaire basisbehoeften zoals water, elektriciteit, degelijke woningen, gezondheid, ziekenhuizen, scholen, bejaardenzorg, milieubehoud, behoud van natuur, ...

Vive le Roi, Vive la Belgique

De gevolgen van de intrede van het multinationalaal monopoliekapitaal zijn verregaand voor de structuur en opstelling van de arbeidersbeweging, de middenklasse en de Vlaamse beweging. De landbouwers in hun familiale, ambachtelijke bedrijven worden in het defensief gedrongen door grote exploitaties, gemechaniseerde en half-automatische ondernemingen. De Europese Gemeenschap met o.m. landbouwcommissaris en Nederlandse sociaal-democraat **Sico Mansholt** (1908-1995), voeren een beleid in functie van de “agro-business”. De grootschaligheid sluit volledig aan bij het patroon van productie van het industrieel kapitalisme waarin het inkomen van de boeren, de voedselsoevereiniteit, milieunormen en zelfs de gezondheid van weinig of geen belang zijn. De Europese landbouwsubsidies komen vooral de grootschalige agro-industrie en de heersende bourgeoisie ten goede.

Onder het naoorlogse industriële kapitalisme begint het zwaartepunt van de arbeidersklasse te verschuiven van de industrie naar de tertiaire sector, ook de vrouwen doen massaal hun intrede op de arbeidsmarkt.

De traditionele middenstand verschrompelt, de grootwarenhuizen rukken op, industriële monopolies streven ernaar hun producten onder controle te houden van fabriek tot verbruiker, het franchisesysteem doet zijn intrede waarin de handelaar het juridisch statuut van zelfstandige behoudt maar financieel afhankelijk is van de grote monopolies.

Terwijl de traditionele zelfstandige arbeid in de landbouw- en commerciële sector verschrompelt komen nieuwe middenlagen tot ontwikkeling.

We denken aan de sector van de vrije beroepen in de gezondheidssector, de juridische sector, de bouwsector, de financiële sector,... We denken ook aan de “managers”: de bedrijfsleiders die van huis uit niet tot de kapitaalbezitters behoren, maar in dienst staan van buitenlandse multinationale ondernemingen gevestigd in Vlaanderen. Zij hebben een grote economische en politieke invloed en verschillende topfiguren van het Vlaams Economisch Verbond (VEV) behoren tot deze groep.

De vraag die men zich kan stellen of die naoorlogse economische structuurwijzigingen in Vlaanderen een nieuwe Vlaamse heersende klasse aan de macht heeft gebracht die de franskiljonse bourgeoisie heeft verdrongen? Zoals we vroeger al stelden, was in de eerste helft van vorige eeuw een flamingantisch kapitalisme ontstaan rond het Vlaams Economisch Verbond (VEV). Het was erin geslaagd een aantal niet onaardige successen te boeken buiten de invloedssfeer van de Belgische “*haute finance*”. Maar, deze ondernemingen zouden in de tweede helft van vorige eeuw onder de voet gelopen worden door buitenlandse multinationals. Hiervan was Gevaert het meest pijnlijke voorbeeld. Anderen zouden volgen.

Het VEV werd na de oorlog niet meer het verbond van Vlaamsgezinde ondernemers, maar het verbond van *alle in Vlaanderen gevestigde ondernemingen*. Dat is méér dan een nuance. De Vlaamse ondernemersklasse vormt van dan af een homogeen front voor de verdediging binnen het Belgisch staatsapparaat van haar klassenbelangen die ook de strategische belangen zijn van het Amerikaans monopoliekapitaal. Dit is een duidelijk voorbeeld hoe het Amerikaans monopoliekapitaal zonder direct fysisch als klasse aanwezig te zijn in de politieke ruimte van gedomineerde staten, niettemin de nationale krachten inschakelt om zijn belangen doeltreffend te verdedigen tegenover en harmoniseren met deze van de autochtone bourgeoisie.

Het gaat in het naoorlogse Vlaamse kapitalisme om een Vlaamse burgerlijke klasse die een belangrijke plaats heeft veroverd binnen het machtsblok van de heersende klasse. Maar het is geen echte autonome heersende klasse omdat ze geen echte industriële basis heeft. Ze is slechts het instrument tot de bevordering van de omloop van kapitaal en goederen in Vlaanderen. De beslissingen over ritme en richting van de economische evolutie wordt door anderen genomen, ver buiten Vlaanderen in de VSA, Japan of Duitsland. De nieuwe Vlaamse burgerij is evenmin een imitatie een soort Vlaamse doublure van de Belgische holdingbourgeoisie. Zij is binnen het globale monopoliekapitalisme veroordeeld om samen te werken in ondergeschikte vorm met de Belgische holdingbourgeoisie. Dit is de enige weg om haar klassenbelangen veilig te stellen. Zij moet deze

positie van de Belgische bourgeoisie zelfs versterken, als bevoorrechte *“brillant second”*, als bevoorrechte partner van de heersende klasse.

Hieruit volgt een politiek belangrijke conclusie: de nieuwe Vlaamse burgerij volgt een “Belgische” strategie: *“Vive La Belgique, Vive le Roi”* maar dan in het Nederlands. Deze strategie impliceert dat men verzaakt aan elke vorm van een zelfstandige Vlaamse staat en dat men de hoofdstad Brussel overlaat aan de Brusselse francophonie. Hét sleutelmoment waarin een nieuw evenwicht tussen de nieuwe Vlaamse burgerij, de Belgische bourgeoisie werd vastgelegd was het *Egmontpact (1977)*.

8. Het Egmontpact (1977)

Het Egmontpact is een onderdeel van de globale crisis politiek van de jaren zeventig (oliecrisis). Het conflict dat, als gevolg van de penetratie van het buitenlands, multinationalaal kapitaal via Vlaanderen en belichaamd in het VEV, dreigt te ontstaan met het Belgische holdingkapitaal (belichaamd in het Verbond van Belgische Ondernemingen, VBO) moet worden vermeden. Wat allereerst moest vermeden worden door de Belgische elite is dat de Vlaamse en Waalse arbeidersklasse samen het federalisme zouden gaan eisen en zou neerkomen op overdracht van politieke bevoegdheden naar beide volksgemeenschappen. Het establishment zal tegemoetkomen aan de verzuchtingen van autonomie, maar zodanig dat alle reële politieke en economische macht in de handen blijft van het centrale Belgische establishment. In het Egmontpact worden niet alleen buitenlandse zaken en landsverdediging voorbehouden aan het centrale gezag, maar ook financiën, economie, openbare werken, verkeer, sociale voorzorg, justitie en binnenlandse zaken. De gewest- en gemeenschapsregeringen krijgen in het Egmontpact slechts bijkomende uitvoerende bevoegdheden. De elite verwacht dat het ‘goede volk’ zijn politieke belangstelling zal richten op de verkiezingen en de werking van een pseudo-parlement (‘Vlaamse Raad’). Het establishment krijgt dan ruimere armslag voor het doorvoeren van zijn economische en sociale crisispolitiek ten gunste van het grootkapitaal. Voor de realisatie van dit nieuwe “pact der Belgen” is eerst en vooral de adhesie vereist van de politieke partij, de *Volkspartij*. Deze partij dient zich niet alleen aan als de expressie van de Vlaamse beweging, maar vooral als belangensyndicaat van de nieuwe Vlaamse economische klasse, met **Hugo Schiltz** (1927-2006) als onbetwistbaar boegbeeld.

Maar dit pact draagt geen enkel soevereiniteitsrecht over aan Vlaanderen. Het creëert zeker niet het kader waarin een dergelijke overdracht mogelijk wordt. De progressieve flaminganten weten maar al te goed dat culturele of politieke autonomie een hol vat is, als niet meteen ook de economische hefboomen in handen komen van het Vlaamse volk.

Toon Roosens concludeerde over het Egmontpact het volgende: *Er bestaat op dit punt geen meningsverschil tussen de traditionalistische en de progressieve vleugels van de Vlaamse beweging. Vanuit een verschillend uitgangspunt willen zij beiden reële politieke macht voor Vlaanderen. Althans voor een marxistisch flamingant kan er, in de huidige context, geen enkele tegenstelling bestaan tussen een radicaal nationalistische opstelling, en een socialistische maatschappijvisie, het zijn de duimen en vingers van éénzelfde vuist”.*

9. Vanaf 1980: neoliberale deregulering of de ontmanteling van de democratische welvaartsstaat

Met de mondialisering van de hoogtechnologische nijverheid, de zogenaamde “multinationale ondernemingen” in de tweede helft van de 20e eeuw, begint een nieuwe fase in de relatie tussen het industrieel en financieel kapitaal. De financiële behoeften van het industrieel kapitaal zijn door de ongenadige technologische concurrentie, de strijd om afzetmarkten en overnames explosief gestegen

zodat autofinanciering onvoldoende is en beroep moet worden gedaan op externe financieringsbronnen. Die financieringsbehoeften kunnen niet voldaan worden op een gecompartmenteerde en door de nationale staten gecontroleerde financiële markt. De heersende klasse wil inbreken in die enorme (nationale) financiële markt van pensioenfondsen en spaartegoeden. Het hoofddoel van de neoliberale deregulering is dus de controle van de (welvaarts)staat te breken over het financieel kapitaal dat hij beheert middels een door de neoliberale ideologie gepropageerde en door de politieke klasse uitgevoerde deregulering, privatiseringen,...

De neoliberale deregulering maakt dat reusachtige kapitalen die opgestapeld zijn in pensioenfondsen en spaarfondsen op de internationale kapitaalmarkt terecht komen, zich vrij kunnen bewegen op zoek naar het hoogste rendement op korte termijn. Het gevolg was dat door het afvloeien van 'sociaal' kapitaal naar de internationale financiële markt de staat steeds minder kapitaal kon mobiliseren voor arbeidsintensieve sectoren of publieke dienstverlening, uitgerekend in een fase dat door technologische innovaties een verhoogde uitstoot van arbeidskrachten uit de industrie bezig is en de diensteneconomie de motor wordt van de economische ontwikkeling. Dat betekent dat de neoliberale deregulering de afbraak van de welvaartsstaat zoals die sinds de Tweede Wereldoorlog is gegroeid op de agenda heeft. Daarenboven wordt met de neoliberale deregulering het fundament van de democratie vernietigd: met name de macht van de verkozen organen van het volk die beslissen over de economische ontwikkeling in functie van het belang van de werkende bevolking (jobs, inkomen, sociale zekerheid, belastingen, kmo's,...). De soevereiniteit van het volk en de natie wordt vervangen door de soevereiniteit van aandeelhouders en topmanagers die de werkloosheid, delokalisatie, verhoogde uitbuiting en privatiseringen organiseren voor het korte termijngewin van de aandelenkoersen, zelfs als de betrokken ondernemingen uiterst rendabel zijn door de creativiteit en inzet van de werknemers.

De vraag is hoe reageert de Belgische heersende klasse, de Vlaamse beweging en de arbeidersbeweging hierop?

De nieuwe positie van de Belgische bourgeoisie

Volgens Antoon Roosens ligt het voornaamste effect van de neoliberale deregulering bij de *fundamentele verandering van de positie van de Belgische heersende klasse*. Met de verdwijning van de traditionele basisindustrie en de overgang naar een diensteneconomie verliest de Belgische bourgeoisie haar centrale positie in het economisch leven die zij sinds 1830 bekleedde. Deze klasse plooit zich grotendeels terug onder de vleugels van de mondiale, multinationale kapitaalsgroepen. Zij verloor aldus haar autonome, nationale basis van kapitaalsaccumulatie.

Dat heeft verregaande gevolgen voor de hegemonie, de legitimiteit van die klasse. Immers in het Belgisch nationaal kapitalisme kon zij een beleid voeren dat gericht was op haar belangen en toch tegelijk ruimte schiep voor de belangen van de onderliggende klassen. De nieuwe evolutie doet haar het vermogen verliezen om politieke leiding en cohesie te geven aan allerlei contradictorische en middelpuntvliedende krachten. *De Belgische bourgeoisie kan nochtans haar politieke heerschappij – dit is haar greep op het staatsapparaat en de oriëntatie van de grote lijnen van het beleid – behouden en zelfs versterken ondanks het verlies van haar economische machtsbasis. Deze schijnbare contradictie is te verklaren door een drietal factoren.*

1. Vooreerst is er de verzwakking van de slagkracht van de arbeidersklasse. Ondermeer is dit het gevolg van de overgang van het industrieel kapitalisme naar een diensteneconomie, het zwak klassenbewustzijn, de geringe organisatiegraad van de nieuwe arbeidersklasse in de dienstensector, de hoge werkloosheid, en een vakbondsorganisatie met een loodzware bureaucratie die volledig geïntegreerd is in het Belgisch industrieel kapitalisme.
2. De tweede factor is de verregaande integratie van de nationale heersende klassen in het mondiaal kapitalisme. De Belgische bourgeoisie is in haar moderne variant het Belgisch verlengstuk van het

mondiaal kapitaal en zijn Amerikaanse, neoliberale ideologie. Zij controleert het staatsapparaat en bepaalt de oriëntatie ervan door middel van haar drie “politieke families”: de christen-democraten, liberalen en socialisten. Deze verdelen netjes onder mekaar de niet geringe voordelen van de staatsmacht. De overdracht van bevoegdheden naar allerlei supranationale instanties (EU, NAVO, WHO, Wereldbank,...) laat de heersende klasse in België toe, om aan de bevolking een beleid op te leggen zonder rekening te moeten houden met de democratische druk van de werkende bevolking. Sommige linksen en vakbondsmilitanten denken als zou de politieke besluitvorming niet meer op nationaal maar op supranationaal niveau liggen. Antoon Roosens stelt o.i. terecht dat er geen ander machtscentrum is dan de Staat, ook niet in de gemonialiseerde economie. De mondiale groepen steunen op hun nationaal staatsapparaat, die overheerst wordt door hun eigen klasse, om de beslissingen door te drukken op nationaal vlak. Daarna worden deze beslissingen op internationale conferenties en in supranationale instellingen gecoördineerd met gelijkaardige beslissingen door andere heersende klassen. Eventuele belangenconflicten worden glad gestreken.

De sterkste staat, de VSA, zet eventueel dan alle beschikbare middelen in om tegenstribbelende of weigerachtige landen in het gelid te brengen. Achter heel het supranationaal mechanisme staat steeds de macht van de staat, van de sterke staat die de basis is van de sterkste en talrijkste mondiale groepen. In de neoliberale wereldorde blijven de staten dus een belangrijke rol spelen, zij het dat die van een andere orde is dan in de klassieke welvaartsstaat zoals we die in West-Europa na de oorlog hebben opgebouwd.

De staat in handen van de heersende klasse heeft een belangrijke politieke taak. Die taak bestaat er in de ogen van de neoliberale beleidsmakers in het disciplineren van het volk. Die neoliberale wereldorde moet desnoods met een arsenaal aan middelen worden afgedwongen. We denken aan economische sancties, aantasting van de mensenrechten (recht op arbeid en gezondheidszorg, vrije meningsuiting,...), mediacampagnes tegen elites die niet in de pas lopen (er zijn goede schurken die in de pas lopen en er zijn slechte schurken die in de weg lopen..).

Supranationale instellingen hebben niet de opdracht de oude rol van de nationale staat als regulator van de economie over te nemen op een hoger niveau. Zij hebben alleen tot doel de economische macht van de nationale staat op een geconcerteerde manier te ontmantelen. Zodat het gedereguleerde kapitaal zonder enige rem vrij kan circuleren, het is de mythe van de vrije markt.

3. Een derde factor is dat de Belgische bourgeoisie haar macht wist te bestendigen door de geniale zet van de staatshervorming in haar huidige gedaante als antwoord op de eisen van de Vlaamse beweging (*Egmontpact*, 1977; *St-Michielsakkoord*, 1993; *Lambermontakkoord*, 2001). Terwijl alle belangrijke bevoegdheden in handen bleven van het centraal gezag, werden een groot aantal secundaire bevoegdheden gedelegeerd naar een opzettelijk georganiseerd verwarrend kluwen van overlappende bevoegdheden van concurrerende Gewesten en Gemeenschappen.

Een eeuwenoude tactiek wordt door het Belgisch establishment toegepast. Deze tactiek bestaat erin de leiding van een beweging die de machtspositie van de elite bedreigt op te slorpen in het radarwerk van de macht, mits enkele marginale of symbolische toegevingen. Telkens stonden de leiders van de Vlaamse beweging te trappelen om minister of minister van Staat te worden, denkend of voorwendend dat met hun persoonlijke opname in het Belgisch establishment het Vlaamse volk politieke macht verwierf. In werkelijkheid hielpen zij niet alleen het Belgisch regime uit de nood, maar versterkten het zelfs.

Wijziging in de strategie Vlaamse beweging

Voor linkse Vlaams-nationalisten moet een beweging, die zich tot doel stelt een bestaande staatsstructuur omver te werpen, een onwrikbare jacobijnse koers varen: zij sluit geen compromissen met de heersende macht. Haar leiders moeten de morele kracht en het inzicht bezitten om te verzaken aan eigen glorie en voordeel, in het belang van het hoge doel van de natie. Kortom, precies het omgekeerde van het misselijk makend spektakel dat enkel jaren geleden ten tonele werd gevoerd door een voorzitter van een Vlaams-nationale partij, te weten **Bert Anciaux**

(°1959). De radicalisering van de strategie is één van de eerste vereisten opdat de Vlaamse beweging opnieuw respect en bezieling zou opwekken. En het zou op zichzelf al volstaan om de politieke elite ervan te weerhouden voortdurend de vloer aan te vegen met de Vlaamse belangen.

Is de Vlaamse beweging toegerust voor haar opdracht?

In de naoorlogse periode is een grondige wijziging opgetreden in de strategie en tactiek van de Vlaamse beweging. Vooreerst werd werken naar een breed publiek, kenmerk van het democratisch flamingantisme, onbelangrijk. Elke betoging of agitatie stimuleert de discussie en dus de bewustwording van bredere volkslagen. Op betogingen kunnen mensen samen praten en dat feit alleen al suggereert het idee dat door samen te werken er macht kan ontstaan.

Volgens de nieuwe Vlaamse sociaal-economische elite moet dit alles vermeden worden. De elite heeft geen actiecomités nodig. De Vlaamse verenigingen zijn nuttig op voorwaarde dat ze geen autonome politieke actie voeren. Zij mogen overleggen, studies publiceren en congressen organiseren overigens in permanent contact met de 'vooraanstaanden' van het Vlaamse establishment. In feite zijn verenigingen geëvolueerd van mobilisatiemechanismen naar controlemechanismen van de flamingantische publieke opinie, in handen van de nieuwe Vlaamse elite.

De politieke actie wordt niet meer in eerste instantie op straat gevoerd, maar door "verantwoordelijke" instanties, in de partijcenakels, achter gesloten deuren. En natuurlijk in de salons, zij worden salonfähig en worden regelmatig ontvangen op het paleis in Laken...

Het zwaartepunt is verschoven van de verenigingen, actiecomités naar de burgerlijke politieke partijen.

Vlaamse beweging, "noch links, noch rechts, maar vooruit"

Ook ideologisch zit de Vlaamse beweging reeds jaren grondig fout. Een nieuwe Vlaamse politieke klasse die zich tot doel stelt de bestaande staatsstructuur te breken, moet eerst een hechte band smeden met de brede lagen van de werkende bevolking. Zij mag zich niet beperken tot de behoeften van alleen een middenklassepubliek van zelfstandigen, kmo'ers,... maar moet de arbeidende bevolking én middenklassepubliek verenigen in één gemeenschappelijke strijd tegen de neoliberale deregulering die zowel de arbeidersklasse als middenstand steeds zwaarder treft. Het streven naar politieke macht moet verbonden worden met de oplossing van essentiële, problemen van het volk. Dat betekent: een rechtvaardiger verdeling van de welvaart (15% van de Vlamingen leven onder of juist boven de armoedegrens...), sociale zekerheid voor werkende mensen, ouderen, afdoende bijstand voor zwakkere mensen en zieken, uitbouw van sociale voorzieningen met oplossing van ellenlange wachtlijsten en personeelsgebrek, een milieuvriendelijk Vlaanderen, uitbouw van een fijnmazig openbaar vervoer, strijd tegen analfabetisme, bescherming van het Vlaams kmo-weefsel tegen mondiaal neoliberalisme, respect voor het erfgoed ... In de voorbije twintig jaar is dit alles verwaarloosd of onvoldoende aangepakt.

Dit alles zal nog verergeren indien de nieuwe Vlaamse politieke klasse de economie niet onder democratische controle brengt en overlaat aan de imperatieven van aandeelhouders, topmanagers en supranationale instellingen.

De Vlaamse beweging is niet of onvoldoende aanwezig in de strijd tegen het verkwanselen van de volkssoevereiniteit aan allerlei multinationale instellingen. De Vlaamse beweging was onvoldoende aanwezig: in de strijd van de antiglobalistische bewegingen in Seattle, Nice, Genua, Gent en Brussel, in het verhinderen dat de grootste Vlaamse zeehaven een draaischijf werd voor het verschepen van Amerikaans materiaal voor de veroveringsoorlog in Irak, in de strijd tegen de aanwezigheid van kernbommen op Kleine Brogel, tegen de verpaupering en destabilisering van landen van de derde wereld,...In de betoging in Brussel (september 2005) tegen het Generatiepact waren de Waalse rode vlaggen met hanen overvloedig aanwezig, behoudens de rode vlaggen met Vlaamse leeuw van de denk- en actiegroep Meervoud, waren geen of nauwelijks Vlaamse leeuwenvlaggen op te merken.

Sinds de Frontpartij hebben de opeenvolgende Vlaamse partijen zich steeds rechts opgesteld. Voor het VNV en het Vlaams Belang is dit duidelijk. Maar ook de Volksunie was in hetzelfde bedje ziek. Jarenlang was haar slogan *“noch links, noch rechts, maar vooruit”*. Net of het nationalisme asexueel zou zijn. Wie weigert links te staan staat rechts. Toen de Vlaamse beweging tien jaar na de ramp van de oorlog heropstond met o.m. de Vlaams marsen op Brussel en Antwerpen, en opnieuw het contact met de arbeidersklasse had gelegd, inbegrepen de Waalse, was het de Volksunieleiding die de poging om deze nieuwe stroming een politieke expressie te geven in de kiem smoorde. De voorbije twintig jaren leren de sociaal-flaminganten dat de Vlaamse beweging zich grondig moet bezinnen over een heroriëntatie van haar analyse, strategie en haar politiek discours. Dat is noodzakelijk willen de Vlamingen niet verder wegzakken in het Belgisch moeras van: neoliberale dereguleringen, privatiseringen, een warrig kluwen van bevoegdheden van gewesten en gemeenschappen,....

Arbeidersbeweging kiest voor Belgische Staat

En de Vlaamse arbeiders- en sociale beweging? De leidende elite van de arbeidersbeweging, zowel in sociaal-democratische als christen-democratische vakbonden en partijen hebben de voorbije decennia gekozen voor het behoud van de Belgische staat.

Zij worden daarin niet zozeer gevolgd door haar oude proletarische achterban maar door een talrijke en luidruchtige groep van “linkse” intellectuelen, apparatsjiks, “kabinetards”, mandaatdragers, onderwijspersoneel die meestal dankzij partij, vakbonden, zuilorganisaties of loge allerlei secundaire maar comfortabele posities verworven hebben in het onderwijs, de media, en het overheidsapparaat, en in wijd vertakte gesubsidieerde instellingen en diensten.

Het is die sociale groep die zich progressief noemt, er het monopolie van tracht te claimen. Hun progressief zijn wordt herleid tot de *permissieve* samenleving waarin zoveel mogelijk individuele vrijheid en expressie de norm is. Zij zijn moreel links, maar sociaal-economisch voor de status quo. De reactie van de moreel linksen kon niet duidelijker in de liberale krant De Morgen bij de verslaggeving over de vakbondsacties tegen het Generatiepact van de paarse regering Verhofstadt (2005). De Morgen schrok niet terug tegenstanders van de acties met fascistoïde fraseologie aan het woord te laten in zijn hetze tegen de acties van de duizenden Vlaamse werknemers en vakbonden. Het zou fout zijn hun neo-belgicisme, gekruid met een progressief libertair sausje, louter af te doen als een verdediging van hun persoonlijke belangen.

Hun positie is ook de neerslag van honderd jaar strijd van de Vlaamse arbeidersbeweging die zich in de Belgische staat een plaats veroverd heeft in een uitgebreid netwerk van ambtenaren, instellingen,... Zij werd ingekapseld in het radarwerk van de staat en kreeg een stem in het uitwerken van het sociaal-economisch beleid. Dat was mogelijk omwille van twee belangrijke redenen. Vooreerst voerde Belgische bourgeoisie een “fordistische” politiek van stijging van de koopkracht sedert de jaren twintig en de leiding van de arbeidersbeweging schakelde zich volledig in. Acties, stakingen en betogingen werden georganiseerd als uitlaatklep voor een gefrustreerde achterban, of als middel om sociale eisen af te dwingen van patronaat en politiek. De strijd voor de politieke heerschappij van de arbeidersklasse stond niet op de agenda. De uitbouw van de sociale zekerheid, de welvaartsstaat, met als donkere kant ook het stijgend consumentisme en individualisme, werd hierdoor mogelijk gemaakt.

De traditioneel linkse leiders en duizenden kaders, ambtenaren, onderwijsmensen, mediafiguren, bestuurders, vrezen dat met de verdwijning van de Belgische staat hun verworven positie als *“brillant second”* d.w.z. als ondergeschikte component van het Belgisch establishment op de helling komt te staan.

Er is ook het argument dat de eis tot grotere zelfstandigheid in Vlaanderen mee onderschreven wordt door extreem-rechts. Niet zozeer omwille van het Vlaams profiel, maar omwille van de demagogische exploitatie van het migranten- en veiligheidsprobleem is extreem-rechts in staat

steeds dieper in te vreten op het electoraat van de sociaal- en christen-democratie. Dat leidt niet alleen tot paniekerige reacties bij de topbureaucraten van de vakbonden en partijen, zoals het ontzeggen van wezenlijke burgerlijke vrijheden aan extreem-rechts. Maar extreem-rechts wordt ook gebruikt om het Vlaamse zelfstandigheidsstreven af te doen als een poging tot rechtse staatsgreep. Zo tracht traditioneel links twee vliegen in één klap te slaan: de strijd tegen de fascistische fraseologie van extreem-rechts koppelen aan het geheel van de Vlaamse beweging, om ze in het rechtse verdomhoekje te plaatsen.

Dalend vertrouwen van de arbeidersorganisaties in hun achterban

De kern van het probleem is echter *de vraag of in de context van de voorbije twintig jaar van de mondiale neoliberale deregulering de aanwezigheid van de arbeidersbeweging binnen het Belgisch establishment nog een substantieel voordeel biedt voor de werkende bevolking? Het antwoord is negatief.*

Er zijn hiervoor een tweetal redenen. Vooreerst is, zoals eerder gezegd, het politieke gewicht van de arbeidersbeweging verminderd door de sociologische mutaties van de arbeidersklasse als gevolg van de overgang van een industriële - naar een diensteneconomie. De nieuwe in de dienstensector werkende werknemers, kinderen van de welvaartsstaat, herkennen zich minder in de traditionele arbeidersbeweging, ze zijn veel minder georganiseerd en niet of nauwelijks klassenbewust. Velen koesteren het volkskapitalisme. Het consumentisme en de individualistische levensstijl zijn even zovele illusies en remmen de ontwikkeling van het klassenbewustzijn.

Die mutatie ondermijnt de mobilisatiekracht en de positie van de traditionele linkerkant binnen het establishment. Ze evolueert van partnerschap zoals afgedwongen in de laatste honderd jaar, naar een volgzaam onderwerping aan de imperatieven van het mondiaal kapitaal. De Belgische bourgeoisie is ingeschakeld in een mondiaal liberaal beleid, zonder linkse of democratische pottenkijkerij, om het beleid daarna op te leggen als een dictaat aan een nationale regering of parlement. Traditioneel links speelt daarin de vlieg op de koets in de fabel van la Fontaine. Het probleem van links en de arbeidersbeweging heeft niks te maken met een Vlaamse staat of het Vlaams Belang. Integendeel. *Het is precies door de nauwe identificatie met de bestaande Belgische staatsmacht en dus het liberaal beleid, dat de traditionele arbeidersorganisaties het vertrouwen van hun achterban verliezen en omgekeerd.* De binding met het Belgisch establishment werd door de achterban goedgekeurd en begrepen zolang zij positieve resultaten opleverde. Nu zijn de resultaten omgekeerd. Dat ondermijnt de loyaliteit en het vertrouwen in de *arbeidersaristocratie* en maakt de achterban gevoelig voor de sirenenzang van extreem-rechts. Afkeer van vreemdelingen, zelfs racisme is slechts een kristallisatiepunt, een kapstok van een breed en diep ongenoegen van de massa die instinctief aanvoelt dat het grondig misloopt met het beleid en niet meer kan rekenen op zijn leiders in het establishment om zijn belangen te verdedigen en tot positieve resultaten te komen.

Extreem-rechts is de prijs die traditioneel links betaalt voor het principieel aanvaarden van het mondiaal liberaal beleid weliswaar met sociale correcties die echter steeds meer sociale afbraak betekenen. Extreem-rechts gedijt dus vooral omdat traditioneel links een fundamenteel verkeerde strategie volgt en er geen geloofwaardig Vlaams, progressief alternatief opdaagt. Aldus dreigt de luid geproclameerde maar deels hypocriete vrees van links in Vlaanderen voor een "rechts Vlaanderen" een "self-fulfilling prophecy" te worden.

10. Slotopmerkingen

In wat vooraf ging hebben we een aantal aandachtspunten belicht uit de geschiedenis, bekeken door een bril van het sociaal-flamingantisme en een aantal elementen aangedragen van zijn historische wortels.

Na het eerste flamingantisme in België via de taalminnaren, was de ontluikende Vlaamse arbeidersbeweging en Vlaamse beweging flamingantisch én socialistisch.

De sociale taalgrens was in de tweede helft van de 19e eeuw op een zo evidente manier zichtbaar als klassenfenomeen dat de arbeidersklasse spontaan flamingant was en flaminganten spontaan socialistisch. Het was een natuurlijke reflex. Maar dit *spontaan* flamingantisme werd nooit verlengd in een poging er een *analytische én synthetiserende, rationele bovenbouw aan te geven*. De Franstaligheid van de heersende klasse werd nooit geanalyseerd en begrepen als één van de aspecten van de politieke en ideologische hegemonie van de heersende klasse, als een onderdeel van de klassenstrijd.

Waarom? Daarover zijn een aantal opmerkingen te maken. Veel heeft te maken met de zeer laat op gang gekomen modernisering van Vlaanderen, van een agrarische en huisnijverheideconomie naar een industrieel kapitalistische en dan nog in een Belgische, franskiljonse staat. Eens de industrialisatie van Vlaanderen volop op gang kwam na de Tweede Wereldoorlog stond deze onder de leiding van het buitenlands monopoliekapitaal, vnl. het Amerikaanse en Duitse.

Dat weerspiegelde zich ook in de intellectuele bovenbouw van Vlaanderen. De oorzaken van het gebrek aan rationalisering van het spontane sociaal-flamingantisme - die we al eerder hebben vermeld - moeten echter verder in het verleden worden gezocht. In wat volgt zetten we die oorzaken nog eens kort op een rijtje.

Een Talibanachtig bewind van de kerk

De Spaanse furie van de 16^e eeuw, samen met clerus en grootgrondbezit had de voor die tijd zich ontwikkelende Vlaamse progressieve burgerij uitgeschakeld of op de vlucht gedreven. De clerus monopoliseerde in grote mate de intellectuele activiteiten en cultuur in het kader van de Contrareformatie.

In de scharniereeuw 1750-1850 heerste er in Vlaanderen een klerikaal "*Talibanachtig*" bewind. In die tijd was $\frac{3}{4}$ van de Vlaamse bevolking op het platteland gevestigd. De clerus deed al het mogelijke om het isolement van het Vlaamse volk op het platteland te bestendigen. De dominante taal was in de kerk het Latijn, tussen de elite het Frans en het volk sprak dialecten per dorp, stad of regio. Alle vormen van volkscultuur werden minutieus gecontroleerd en/of verboden. Toneelopvoeringen blijven lange tijd taboe. Er waren verbodsbepalingen in verband met herbergbezoek, publieke samenkomsten,... Onder de weinig getolereerde kansen tot gemengde ontspanning bleven alleen de religieuze feesten, processies en bedevaarten over. Vorming door lectuur, kranten, boeken was uitgesloten voor het Vlaamse volk. Niet enkel was het onbetaalbaar, door het veralgemeend analfabetisme was er ook niet de minste belangstelling voor. Voor alles bleven de volksklassen op een orale cultuur aangewezen. De beperkte kansen op basisonderwijs (o.m. avond- en zondagscholen, spinscholen, kantscholen,...) werden misbruikt voor religieus, moraliserende boodschappen.

Het merendeel van de Vlaamse intellectuelen was van het niet-stedelijke type en omdat het grootgrondbezit (waaronder uitgebreide bezittingen van de Kerk) overheerste zijn deze intellectuelen gebonden aan de clerus en aan de aristocratie en adel.

De Kerk overleefde de Franse revolutie (1789) en herstelde zich van de geleden schade. Het Vaticaan en de bisschoppelijke residenties waren de agitatiecentra tegen de verworvenheden van de Franse revolutie. In 1832 verscheen de encycliek van Gregorius XVI "Mirari Vos" waarin de elementaire vrijheden werden veroordeeld, in 1864 gevolgd door "Quanta Cura" van Pius IX, hierin stelde hij een lijst van dwalingen op, de beruchte *Syllabus Errorum*, waarin vrijwel alles wat de Franse revolutie had voortgebracht werd verwoord in 80 dwalingen. Om de vloedgolf van het socialisme te stuiten werd uiteindelijk begonnen met de oprichting van een christelijke arbeidersbeweging ook weer grotendeels onder controle van traditionele intellectuelen, de clerus.

Gebrek aan politiek denken bij socialisten

Typerend voor de zwakke intellectuele capaciteit van Vlaanderen was ook het gebrek aan politiek denkwerk in de socialistische beweging over b.v. de verhouding socialisme - natievorming. Terwijl de Franse en Duitse socialisten druk zochten naar een theoretische rechtvaardiging voor hun houding tegenover het vaderland, was de belangstelling van hun Belgische kameraden minnetjes. De enige voldragen bijdrage uit deze periode kwam van Cesar De Paepe. Rond 1880 schreef hij een essay over *la théorie de l'histoire*, dat pas in 1897 werd gepubliceerd werd in het socialistisch maandblad *l'Avenir Social*. Het verging dit doorwrochte essay zoals het alle grote theorieën in de BWP verging: geen hond lag er wakker van. Hoewel Cesar De Paepe op het partijcongres van 1886 nog alludeerde op zijn natieopvattingen, is er in de hele vooroorlogse geschiedenis van de BWP niemand te vinden die er nog naar verwees. Een cynicus zou dan ook zeggen dat het tijdschrift *l'Avenir Social* het essay – zeventien jaar later - in 1897 van onder het stof haalde uit loutere kopijarmoede.

Het gebrek aan intellectuele capaciteit gebeurde in de context van een franskiljonse heersende klasse en de Belgische staat die op het Europees vasteland één van de voortrekkersstaten was van het industrieel kapitalisme en dus ook van de uitbuiting en onderdrukking van de arbeidersklasse (met daar in Vlaanderen bovenop de sociale taalgrens). In een door **Karl Marx** geschreven manifest *The Belgian massacres* (dat op 4 mei 1869 door de Eerste Internationale gepubliceerd werd) stak Marx een beschuldigende vinger op naar aanleiding van bloedige onderdrukking van verschillende stakingen in 1868 en 1869: *“Er bestaat maar één land in de beschaafde wereld waar de overheid elke staking enthousiast en opgewekt begroet als een gelegenheid om de Werkende Klasse af te slachten. Dat unieke gezegende land is België! De modelstaat van het continentale constitutionalisme, het knusse, afgesloten, kleine paradijs van de grondbezitter, de kapitalist en de priester”.* (zie literatuurlijst “het Rode Vaderland”)

Daarbij komt dat in de socialistische arbeidersbeweging vanaf 1890 het zwaartepunt van hun organisaties lag in Wallonië. De Walen en het verfranste Brussel kenden de sociale taalgrens niet en kon dus ook niet de nadelige gevolgen ervan begrijpen. Daarbij waren de arbeidersorganisaties bezeten van de Belgische unitaire obsessie. Met het gevolg dat de Waalse en Vlaamse arbeidersklasse aan elkaar gekluisterd waren, onder de dominantie van de Franstaligen, en elkaar beletten voortdurend de tonaliteit en het ritme te vinden die aangepast is aan de structurele en culturele voorwaarden waarin elk volk leeft. Omwille van tactiek en om de mythische eenheid niet te verstoren mocht het Vlaams probleem geen zaak van de arbeidersklasse worden. Nochtans bewijst recent historisch onderzoek (zie “Het Rode Vaderland”) dat de identificatie met Vlaanderen en Wallonië ook sterk aanwezig was in de socialistische beweging maar dat dit om evidente redenen lang een taboe is geweest.

In de minuscule marxistische hoek van de arbeidersbeweging was men in hetzelfde bedje ziek als de reformistische hoofdstroming. Door een te eenzijdig begrip van internationale solidariteit kwam het vaak neer op het laten primeren van de nationale belangen van “broederlanden” zelfs als dezen botsten met de sociale, culturele en democratische opvattingen zoals die in Vlaanderen gegroeid waren.

Geen contact tussen Arbeiders- en Vlaamse beweging

De Belgische heersende klasse is erin geslaagd om het de Vlaamse arbeidersklasse structureel onmogelijk te maken zichzelf te worden. Dat is de reden waarom de Vlaamse arbeidersbeweging het terrein van de Vlaamse en culturele strijd onbezetteld heeft gelaten. Haar plaats werd ingenomen door de Vlaamse intellectuele middenklasse die van de arbeidersbeweging nooit een antwoord heeft gekregen “waarheen met deze franskiljonse staat?” en er dus zelf een antwoord moest op verzinnen. Zo is het mede te verklaren dat in Vlaanderen geen contact tot stand is gekomen tussen de arbeidersbeweging en de traditionele, intellectuele middenklassen, hoewel er meer dan

aanknopingspunten genoeg zijn voor deze ontmoeting en gezamenlijke strijd (zeker in deze tijd van mondiaal neoliberalisme waarin de Belgische bourgeoisie is herleid tot een onderaannemer van het mondiaal kapitaal. Deze fundamentele positiewijziging van de Belgische heersende klasse heeft het gemeenschappelijk referentiekader van Vlaanderen en Wallonië aangetast en elk volk geeft steeds meer zijn invulling aan het “algemeen belang”, dat steeds minder Belgisch is).

Dit gebrek aan contact werkt in twee richtingen contraproductief. De Vlaamse arbeidersklasse krijgt onvoldoende intellectuele input om het reformisme, economisme en het klimaat van ideologische armoede te overstijgen. In de andere richting zijn de kleinburgerlijke zelfgenoegzaamheid, het romantisme en het cultureel provincialisme van de doorsnee flamingant dan weer grotendeels het gevolg van zijn afzijdigheid in het debat over de grote politieke en sociale problemen, debat dat slechts in contact met een zelfbewuste arbeidersklasse kan gevoerd worden.

De leiding van de Vlaamse beweging bleef dus exclusief in handen van een kleinburgerlijke middenklasse. Met alle gevolgen van dien. De denkwereld van de middenklasse wordt bepaald door een burgerlijk rechtse ideologie. Uit zichzelf echter kan een dergelijke middenklasse in botsing komen met de politieke macht van de Belgische heersende klasse. Uit zichzelf echter kan een dergelijke middenklasse de nationale Vlaamse belangen, niet plaatsen in het kader van een politiek klassenconflict, dat nochtans de essentie vormt van de nationale zelfstandigheidsstrijd van Vlaanderen. De Vlaamse middenklasse deelt alle ideologische vooroordelen en de vijandigheid ten aanzien van de arbeidersklasse en zijn organisaties.

Door het feit dat het topapparaat van de vakbonden en partijen is ingeschakeld in het heersende Belgisch machtsblok ontstaat aldus bij de kleinburgerlijke leiding van een nationale beweging de foute idee dat de arbeidersklasse zelf, aan de basis een hinderpaal zou zijn in de strijd voor nationale zelfstandigheid.

Alle actieve krachten in Vlaanderen moeten er dus naar werken dat de top van de arbeidersorganisaties inziet dat de verdediging van een zieltogend Belgisch regime geen linkse, progressieve doelstelling is. Met de verdwijning van de Belgische staat verliest de oude heersende klasse haar politieke macht en dat is bij uitstek een progressieve doelstelling.

Van belang... een nieuw Vlaams-progressief elan

In het verleden zijn er heel wat pogingen geweest. Die waren eerder deze van moedige en intelligente individuen waarbij het spontane, voluntaristische element doorslag gaf. Of, ze waren ingekapseld in organisaties waarbij bijv. het klerikale of belgicistische element nog te zwaar wogen om van een autonoom ideologisch project van het linkse flamingantisme te kunnen spreken. In het *daensisme* bijv. was het klerikale element met priester Daens en zijn verhouding tot de Kerk en katholieke burgerij nog zeer sterk aanwezig. Een ander voorbeeld. De in 1937 opgerichte Vlaamse Kommunistische Partij (VKP) was een eerlijke poging om de arbeidersbeweging en Vlaamse bevrijdingsstrijd structureel met mekaar te verbinden, maar het sociaal draagvlak was te klein opdat de VKP weerbaar zou zijn tegenover het belgicisme. De VKP bleef binnen de BKP, om na de oorlog weggeveegd te worden door het Belgisch-nationalisme... Dertig jaar later zou KP-Voorzitter, **Jef Turf** (°1932) terug aanknopen bij wat in 1937 in gang werd gezet en initiatieven nemen om het Vlaamse dimensie van het optreden van de communisten in Vlaanderen te ontwikkelen: *“Voor de communisten kan er geen onderscheid zijn noch in wezen noch in tijd, tussen de strijd voor culturele en politieke rechten van het Vlaamse volk en de strijd voor sociale emancipatie...”* (1977). In dezelfde context zouden opmerkingen kunnen gemaakt worden over het Masereelfonds, Werkgroep Arbeid,....

Beide voorbeelden illustreren dat een *duurzaam* sociaal-flamingantisch initiatief niet kan bestaan als een initiatief te weinig draagvlak heeft om ideologisch - daarom niet organisatorisch - autonoom te staan van de grote maatschappelijke krachtenvelden in Vlaanderen.

Het al of niet duurzaam bestaan van een links flamingantisch initiatief in Vlaanderen in de toekomst wordt bepaald of er voldoende politieke krachten in Vlaanderen gegroeid zijn om *samen een coherent en nieuw evenwicht te vinden dat de bestaande grote maatschappelijke uitdagingen herschikt en integreert in één sociaal-Vlaams of als je wil links nationalistisch project*. Dat vereist een fundamentele kritiek op het flamingantisme zoals de hoofdstroom vandaag is: (“Vlaanderen heeft zijn doelen verwezenlijkt er resten enkel nog wat bijstellingen”), idem voor het neoliberaal beleid van de Vlaamse regering, het sociaal correctiebeleid van de sociale beweging en het sociaal-cultureel klimaat in Vlaanderen dat nog in grote mate door de erfenis van het religieuze en het sociaal-culturele katholicisme bepaald wordt.

Tegelijk zijn er heel wat potentiële bondgenoten die het met onze kritiek en voorstellen deels of gedeeltelijk eens zijn in de meest verscheiden organisaties, om samen vooruit te gaan waardoor soms de traditionele politieke schema’s doorkruist worden...

Generaals zonder leger

In dit verband formuleren we ook enkele opmerkingen die verder onderzocht zouden moeten worden op basis van wat Antonio Gramsci hierover gezegd heeft. Hij spreekt over het *moment* voor een beweging haar bestaan of niet bestaan nog niet onomstotelijk vaststaand is geworden, maar nog voor een groot deel afhangt van het bestaan van intelligente individuen met hoge wilskracht.

Volgens Gramsci is voor het bestaan van een duurzame partij of beweging nodig dat drie fundamentele elementen samenkomen of groepen van elementen.

Hij spreekt over een *eerste element*: het diffuus element van de gewone, gemiddelde mensen wier participatie erin bestaat hun discipline en trouw aan de beweging en niet in creativiteit of hoog intellectuele of organisatorische capaciteiten. Het is waar dat de ‘partij’ zonder hen niet zou bestaan, maar het is ook waar dat de partij ‘alleen’ met hen evenmin zou bestaan. Zij zijn een machtige factor omdat er een niveau is dat centraliseert, mobiliseert, organiseert,... Daarom is een tweede element veel belangrijker.

Het *tweede* is, volgens Gramsci het belangrijkste, bindende element dat op het nationale vlak centraliseert en dat een geheel van krachten – die als ze aan zichzelf overgelaten worden weinig of niets waard zouden zijn – efficiënt en machtig maakt. *Dit element heeft qua analyse en synthese bindende(consensus), centraliserende, disciplinerende en ook misschien juist daarom een sterk innoverende kracht*. Ook hier geldt dat dit element alleen geen partij vormt, maar het zou toch al meer doen dan het hierboven vernoemde element. Men heeft het dan eigenlijk over generaals zonder leger, maar het is eigenlijk gemakkelijker een leger te vormen dan om generaals te vormen. Een bestaand leger valt uiteen zonder generaals, maar een groep goed op elkaar ingespeelde generaals die *dezelfde doeleinden* hebben slaagt er wel altijd vroeg of laat in een leger te vormen.

Een *derde* element dat één in contact brengt met twee zijn de bemiddelaars niet alleen fysiek, maar ook moreel en intellectueel. Die bemiddelaars spelen niet alleen een rol naar de massa (cfr. element één), maar ook in andere organisaties.

Voor iedere beweging bestaan bepaalde proporties tussen die drie essentiële elementen, en men bereikt de meeste productieve als tussen deze drie elementen bepaalde verhoudingen gerealiseerd worden. Deze “bepaalde verhoudingen” worden o.i. voor een duurzaam sociaal-flamingantisch project bepaald door drie factoren: 1) de kwaliteit en samenhang van de individuen die drager zijn van de beweging (volgens element twee) 2) de maatschappelijke en politieke omgeving. 3) de analyse en besluiten uit de geschiedenis, huidige evoluties, machtsverhoudingen in die omgeving om er zo adequaat mogelijk op te kunnen inspelen en elementen 1 en 3 ideologisch te overtuigen (dit concept is democratisch, in tegenstelling tot bepaalde oude marxistische theorieën over de “voorhoede-partij”, de “dictatuur van het proletariaat” die de hegemoniestrijd vervangt door gewelddadig opdringen van oplossingen eigen aan vnl. pre-industriële samenlevingen).

Doel van de hegemoniestrijd

Een duurzaam Vlaams progressief alternatief vertrekt nog steeds van deze elementaire waarheid: *wat door de politiek tot stand is gebracht kan door een andere politiek ongedaan worden gemaakt*. Het is belangrijker te strijden voor de hemel hier op aarde dan voor deze in het hiernamaals. In de ideologische strijd is dat echter verre van een eenvoudige zaak. Immers, in de huidige neoliberale propaganda wordt de mondiale kapitalistische economie als een natuurverschijnsel verkocht met eeuwige basiswetten...

Daarbij komt het erop aan de politieke macht van de elite die haar wil oplegt, te breken. En die macht moet uiteindelijk in elke staat afzonderlijk worden gebroken. Dat is ook niet evident in de ideologische strijd. Veel kosmopolitische dromers waaronder ook heel wat zich links noemenden, denken dat de nationale staten geen rol meer te spelen hebben. Heel wat flaminganten willen formele politieke onafhankelijkheid, maar laten het terrein van de economie over aan aandeelhouders, managers en supranationale instellingen waardoor politieke onafhankelijkheid een lege doos dreigt te worden.

Het is op nationaal vlak – en alleen daar – dat de politieke krachtsverhoudingen tussen sociale groepen en klassen zich structureren, concreet gestalte krijgen en met elkaar in botsing komen. Zoals **Pierre Bauby** het treffend formuleerde in zijn tussenkomst op het internationaal Marx-congres te Parijs (2005): *“La valorisation et l’accumulation du capital se mettent en oeuvre à l’échelle mondiale, les rapports sociaux continuent de se structurer et de se reproduire à l’échelle nationale”* (de kapitaalsaccumulatie werkt op wereldschaal, maar de sociale verhoudingen blijven nationaal bepaald). Het is dus de taak van de democratische krachten in Vlaanderen een einde te maken aan de heerschappij van de eigen kapitalistische klasse, in casu de Belgische en haar staat. Dit doet geen afbreuk aan de wenselijkheid en noodzaak van samenwerking met alle andere democraten ter wereld (= inter-nationalisme).

Maar het is een fundamentele vergissing te denken dat de klassenstrijd op nationaal vlak geen zin meer heeft of dat het resultaat van een overwinning van de democratische krachten in eigen land, geen effect meer zou hebben omwille van de mondialisering (we verwijzen in dit verband graag naar de ervaringen in Zuid-Amerika). Een geloofwaardig Vlaams alternatief wil een zelfstandig Vlaanderen omdat in Vlaanderen één regering verantwoordelijk zou zijn voor één parlement, over het gehele grondgebied, Brussel inbegrepen. Zodoende zal de democratische controle en de democratische wil van het Vlaamse volk opnieuw zijn volle effect hebben. En dat parlement zal volledige bevoegdheid hebben, niet in het minst op sociaal en economisch gebied.

Miel Dullaert
September 2006

Geraadpleegde en/of aanbevolen literatuur

- BRT (“Open School”), De geschiedenis van de kleine man in Vlaanderen (vroege middeleeuwen tot 1980), 221 blz., 1980.
- Borremans Julien, Manifest voor een zelfstandig Vlaanderen, commentaar op het “Warandemanifest”, Meervoud, februari 2006.
- Debrock W., Pamflet over een verborgen verleden, uitgeverij Masereelfonds, 101 blz., 1984.
- De Roover P., De stomme van Berlaymont, 1993 een nieuw 1830 voor Vlaanderen?, uitgeverij aksent, 122 blz., 1992.
- De Haes D. (red.), De rode tong van de leeuw, Antoon Roosens (1929-2003), opstellen over de analyse en strategie van een links flamingant, Meervoud vzw, 207 blz., 2005.
- Dutoit C., Jef Van Extergem en de Vlaamse beweging, uitgeverij Soethoudt, Antwerpen, 112 blz., 1983 *en*: Roza De Guchteneere, een vrijzinnige feministe, Meervoud, maart 1993.
- Gramsci A., Marxisme als filosofie van de praxis, uitgeverij Van Gennep Amsterdam, 180 blz., 1978.
- Imavo vzw, Jef Van Extergem, n.a.v. zijn 100^e geboortejaar, opstellen (Luc Boeva, Christian Dutoit, Marc Reynebeau, Björn Rzoska, Werner Vandenabeele) uitgegeven door Imavo vzw, 140 blz., 1998.
- Maton J., Het rood van de klauwen, uitgeverij. De Nederlanden vzw, 87 blz., 1978.
- Kadoc, Jaarboek 1985, Voor Kerk en Werk, uitgeverij Universitaire Pers Leuven, 367 blz., 1986.
- Kruithof J., Het neoliberalisme, uitgeverij epo, 522 blz., 2000.
- Kuttner, E., Het hongerjaar 1566, uitgeverij Em. Querido b.v., 397 blz.; 1979.
- Kuypers, J., Bergop, Uitgeverij Ontwikkeling, 207 blz., 1957.
- Lafargue P., Les luttes de classes en Flandre de 1336-1348 et de 1379-1385, Editions Aden, 32 blz., 2003.
- Luykx T., ‘De Vlaamse kwestie en de Gelijkheidswet (18 april 1898)’, in: Luykx T. en Platel M., Politieke geschiedenis van België, 1985, blz. 222-224.
- Michielsen L., Geschiedenis van de arbeidersbeweging (deel 1, 1973; deel 2, 1978; deel 3, 1980), uitgeverij Masereelfonds.
- Nefors P., Industriële collaboratie in België, uitgeverij Van Halewijck, 344 blz., 2000.
- Raeymaekers, T., De politieke strijd om de Gelijkheidswet (1894-1898), RUG, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1998.
- Roosens A., De Vlaamse kwestie, ‘pamflet’ over een onbegrepen probleem, uitgeverij Kritak, 141 blz., 1981.
- Roosens A., Mondialisering, Vredescahier 2000, uitgeverij Vrede vzw, 100 blz., 2000.
- Tastenhoye G., Vlaams-Brabant in de wurggreep van Europa, uitgeverij Davidsfonds, 217 blz., 1991.
- Timmerman G., In Brussel mag alles, geld, macht en beton, uitgeverij epo, 168 blz., 1991.
- Turf J., Een politieke identiteit voor communisten, Standaard Uitgeverij, 146 blz., 1977.
- Vandenbroeke C., Sociale geschiedenis van het Vlaamse Volk, Uitgeverij Kritak, 301 blz., 1984.
- Van Ginderachter M., Het Rode Vaderland, de vergeten geschiedenis van de communautaire spanningen in het Belgisch socialisme voor WOI, Lannoo-amsab, 493 blz., 2005.
- Van Heijst T., Links van progressief, maandblad Meervoud, februari 2006.
- Van Hoorick B., In tegenstroom, herinneringen 1919-1956; uitgeverij Masereelfonds, 292 blz., 1982.
- Van Velthoven, H., De Vlaamse kwestie 1830-1914. Macht en onmacht van de Vlaamsgezinden, 1982.
- Verdoodt F.J., De zaak Daens, een priester tussen kerk en christen-democratie, Davidsfonds, 231 blz., 1993.
- Wils, L., Honderd jaar Vlaamse Beweging, I, 1977.

Inhoud

Inleiding.....	2
1. Zestiende eeuw: Vlaanderen, Uilenspiegel en Spanje.....	2
2. 1750-1850: Scharniereeuw.....	4
3. Ontstaan Vlaamse arbeidersbeweging.....	7
4. Vlaams kapitalisme en democratisch Vlaams-nationalisme.....	11
5. Linkse flaminganten.....	13
6. 1930-1945: Extreem-rechtse ontsporing.....	16
7. Buitenlands monopoliekapitalisme in Vlaanderen.....	18
8. Het Egmontpact (1977).....	20
9. Vanaf 1980: neoliberale deregulering of de ontmanteling van de democratische welvaartsstaat.....	20
10. Slotopmerkingen.....	25
Geraadpleegde en/of aanbevolen literatuur.....	31